

PODKLADOVÁ STUDIE

Taneční a pohybová výchova

Autorský tým: Eva Blažíčková, Zdeňka Bartošová, DiS.,
MgA. Lucie Hlaváčková Plachá , MgA. Adéla Petáková ,
PaedDr. Hana Tuháčková
Garance za NÚV: PaedDr. Markéta Pastorová

PODKLADOVÁ STUDIE

Taneční a pohybová výchova

***Autorský tým: Eva Blažíčková, Zdeňka Bartošová, DiS.,
MgA. Lucie Hlaváčková Plachá , MgA. Adéla Petáková ,
PaedDr. Hana Tuháčková***

Garance za NÚV: PaedDr. Markéta Pastorová

NÚV, Praha 2019

Umění a kultura
Taneční a pohybová výchova
Podkladová studie

Autorský tým:

Eva Blažíčková
Zdeňka Bartošová, DiS.
MgA. Lucie Hlaváčková Plachá
MgA. Adéla Petáková
PaedDr. Hana Tuháčková

Garance za NÚV:

PaedDr. Markéta Pastorová

V Praze 13. 5. 2019

Obsah

Úvod.....	2
1. Taneční vzdělávání v mezinárodním kontextu	3
1.1 Německo	4
1.2 Francie.....	4
1.3 Švédsko	5
1.4 Shrnutí.....	6
2. Teoretická východiska předmětu Taneční a pohybová výchova.....	7
2.1 Historická východiska.....	8
2.2 Současné koncepty	9
2.3 Pojetí obsahu předmětu Taneční a pohybová výchova	10
2.4 Shrnutí.....	10
3. Pojetí taneční a pohybové výchovy v současných kurikulárních dokumentech	12
3.1 Diskuse ke koncepci obsahu taneční a pohybové výchovy.....	12
3.2 Ukázky uchopení obsahu předmětu Taneční a pohybová výchova v současných dokumentech a praxi (ve vybraných ŠVP)	15
3.3 Posouzení stávajícího vzdělávacího obsahu Taneční a pohybové výchovy v RVP ZV.....	23
3.4 Analýza sociologických a psychologických výzkumů týkající se potřeb mladých lidí	25
4. Doporučení	27
Literatura.....	29
Citace	30
Příloha	31

Úvod

Pohyb je jedním ze základních projevů života. Proto je důležité věnovat mu odpovídající pozornost. Je to aktivní proces (záměrný nebo instinktivní) probíhající podle fyzikálních a fyziologických zákonitostí, řízený nejstaršími oblastmi mozku, asociačními korovými oblastmi a také limbickým systémem. Mezi rozvojem intelektu a rozvojem motoriky existuje obousměrný vztah, což znamená, že pohybové činnosti zpětně významně ovlivňují intelekt. Z těchto důvodů se pohybové a taneční aktivity úspěšně používají například při diagnostice a terapii nejen pohybových, ale také duševních poruch.

V současné době je ve vzdělávání akcentován intelektuální vývoj jedince. Somatometrický vývoj je při výchově jedince podceňován. To vede k psychosomatické asymetrii ve smyslu akcentování intelektu a podceňování somatické vybavenosti. Tento fakt se do současného vzdělávacího systému promítl natolik, že dochází ke snížení fyzické kultivace jedince s dopady na celou populaci, která je ohrožena hypokinezi a v jejím důsledku nebezpečím zhoršení biologických dispozic jedince.

Při nedostatku pohybu dochází v organismu k funkčním i strukturálním změnám – k úbytku svalové hmoty, ke zkrácení vazivových struktur, ke změnám na skeletu, zhoršení krevního oběhu, zhoršení metabolických pochodů v organismu, zmenšení kapacity plic. Klesá tak celkový výkon a dochází ke strukturálním změnám fyzického i psychického stavu člověka. Rovněž při nadměrné zátěži (přetěžování) se celkový systém postupně poškozuje (vrcholový sport).

Při úměrné pohybové zátěži, kterou poskytuje taneční a pohybová výchova, se pohybový systém udržuje v přirozené funkci i struktuře a jeho výkon se postupně zlepšuje podle dávkování zátěže, struktura se obnovuje a pohybové projevy se obohacují. Člověk je schopen vyvolávat a spojovat intelektuální a citové podněty s fyzickými, cítí pohyb jako zdroj sebejistoty a sebeuvědomování, rozumí sobě samému jako integrované bytosti (holistický přístup). Pro tento přínos k rozvoji osobnosti žáka patří taneční a pohybová výchova do systému všeobecného vzdělávání.

Předmětem taneční a pohybové výchovy je optimální souhra posturálně lokomočních pohybů s pohyby jemné motoriky, tedy s pohybovou obratností a pohybovou sdělností. Pohyby jemné motoriky jsou pohyby ideokinetické, tedy záměrně cílené, charakteristické pro „homo faber“ (člověka tvůrce), který je schopný tvůrčí činnosti. Pohyby mají přímou vazbu na intelekt a paměť. Tato vazba umožňuje velkou variační šíři jednotlivých úkonů i jejich kombinací a je základem rozvoje inteligence těla.

Taneční a pohybová výchova pojímaná a ve výuce důsledně uplatňovaná jako tvůrčí umělecká činnost přináší do výchovného a vzdělávacího procesu další hodnoty. Využívá specifika tance k formování žákovy osobnosti, ke znovuobjevování a kultivování přirozeného (zdraví prospěšného) pohybu, k vytváření trvalých vztahů mezi myšlením, emocemi a tělem žáka, tak, aby byla rozvíjena jeho tvořivost, citlivost a inteligence těla. Tak je dán předpoklad pro harmonický rozvoj žáka, který se prostřednictvím taneční a pohybové výchovy stane vnímavějším vůči prostředí, bude rozvíjena jeho sociální inteligence a schopnost spontánního projevu i sebekázně. Bude lépe zvládat negativismus a učit se pracovat s agresí (to je zvláště důležité v době dospívání). Taneční a pohybová výchova vychází z holistického principu výchovy – zdůrazňuje nutnost harmonického propojení rozvoje tělesných a duševních schopností.

1. Taneční vzdělávání v mezinárodním kontextu

Taneční vzdělávání poskytuje v Evropě řada institucí – univerzity, specializované akademie, školy vyššího a dalšího vzdělávání, v řadě evropských zemí ale také základní školy. Tanec má dlouhou historii a v mnoha případech vychází z praktických, filozofických, teoretických a kulturních tradic. Není ovšem založen na zkostnatělé masě vědomostí a dovedností, je charakterizován měnícími se společenskými, politickými a uměleckými hodnotami a praxí. Je to právě dynamická povaha kulturní praxe, co zajišťuje životnost tance. V zemích západní Evropy je taneční vzdělávání čím dál častěji začleňováno do vzdělávacího procesu nejen v základním a středním vzdělávání, ale i ve vzdělávání vysokoškolském. Důvody jsou zřejmé a všeobecně známé.

Tanec má schopnost vytvářet alternativní vize reality, ale rovněž generovat nepopiratelné pravdy. Neredukovatelné tělo poznamenává samy dějiny lidstva. (Michel Vincente, 2018)

Tanec jako jediný umělecký obor staví na kultivaci těla, protože tělo je jeho vyjadřovacím prostředkem. Tělo je jazykem tohoto oboru. Nepřehlédnutelné je ovšem také zdravotní hledisko.

Poruchy ideomotorické nemusejí být ale jen vrozené, lze je získat pohybovou deprivací, tedy neuspokojením přirozené potřeby pohybu. Děti bohužel dnes nemají tolik pohybové aktivity ani pohybové rozmanitosti, při kterých by mohly tyto funkce adekvátně rozvíjet. Fakt, že dávají přednost sezení u počítačů, vede následně i k deprivaci proprioceptivních, vestibulárních i širších optických vjemů. To je v určitém směru alarmující. (Pavel Kolář, 2018)

S měnícím se způsobem života, narůstajícím zájmem o technologie, ale i z řady dalších důvodů přibývají zdravotní problémy mladé generace. Právě tělesná kultivace, která celkově dítě harmonizuje, je jedním z nabízených řešení. Sportovní aktivity, zaměřené většinou na výkon a soutěž mezi nejnadanějšími a nejvýkonnějšími, tuto problematiku neřeší.

Tento problém není specifickým problémem české společnosti, ale moderní společnosti obecně. Podpora tance jako uměleckého oboru, jeho začleňování jako důležitého akademického předmětu do vzdělávacího procesu a jeho přínos pro rozvoj a harmonizaci dítěte je proto v současné době velmi aktuální. Zodpovědné vlády vyspělých zemí se tím seriózně zabývají.

Od roku 1975, kdy byl proces zavádění tance do vzdělávání nastartován, přes fázi formování v osmdesátých letech, je tanec ve školách konceptem, který je již dnes pevně ukotven nejen ve Francii, ale i v Belgii, Velké Británii, Itálii, Norsku a v dalších zemích. Konkrétně o tom vypovídají následující zprávy ze tří západoevropských zemí – Německa, Francie a Švédska, kde byl tanec zařazen jako řádný předmět s pravidelnou výukou (především v Německu a Švédsku). Byla by velká škoda, kdyby se k tomuto trendu nepřipojila Česká republika, která má navíc právě v této oblasti vynikající odborné zázemí, vysoce oceňované i v zahraničí.

1.1 Německo

V roce 2005 se zrodil první významný evropský taneční projekt – Tanzplan Deutschland.¹ Federální Kulturní nadace souhlasila s investováním 12,5 milionu eur do tance. Cílem bylo **posílit tanec jako umělecký obor – komplexně a systematicky**. Kulturní nadace se rozhodla podpořit především místní a regionální taneční scény po dobu pěti let v oblasti tanečního vzdělávání, kulturní výchovy a tanečního dědictví. Celkem 426 institucí spolupracovalo na posílení tance jako umělecké formy, na vytvoření tanečních sítí a zvýšení dopadu tance na společnost. Tanzplan Deutschland byl ve světě považován za modelový projekt a rozšířil se i do mnoha jiných zemí, od Islandu přes Španělsko do Austrálie.

Tanzplan v Düsseldorfu, Frankfurtu, Mnichově a Brémách přinesl ve svých regionech **tanec do škol**. Nabídka se pohybovala **od tance jako akademického předmětu až k projektovému vyučování**. Tanzplan také podpořil kvalifikační vzdělávací programy pro učitele v Hamburku a Kolíně nad Rýnem, což byl další krok ke společnému cíli, integraci tance do vzdělávání jako svobodné umělecké formy vyjadřování. Tanzplan podpořil **nové iniciativy v tanečním vzdělávání, školení profesionálních tanečních pedagogů** a choreografů, v Berlíně bylo založeno nové Inter-University Center For Dance (HZT) s programy BA a MA a řada dalších center (Palucca University v Drážďanech, MA program ve Frankfurtu a Giessenu).

Z projektu Tanzplan byla financována publikace Dance Techniques 2010, která vznikla na základě tříletého výzkumu tanečních technik současného tance. Byly založeny dva nové fondy, Taneční dědictví a Taneční partneři, které podporují a propagují kulturní dědictví tance, vytváření partnerství mezi tanečními institucemi, tanečními společnostmi a tanečními školami.

Tanzplan Deutschland se stal modelovým projektem po celém světě, investice byly úspěšné a závazek směrem k tanci, který byl udělán na federální politické úrovni, úspěšně pokračuje dosud.

(Ze závěrečné zprávy Madeline Knight, projektové ředitelky společnosti Tanzplan Deutschland.)

1.2 Francie

Ve francouzských školách, od mateřských až po střední, jsou aplikovány dva směry tanečního vzdělávání, jeden se zaměřuje na techniku, druhý na kreativitu.

Tanec na školách je zavedený projekt v rámci konceptu *Intervence umělců ve školním prostředí*. Od roku 1975, kdy byl nastartován, přes fázi formování v osmdesátých letech, se Tanec na školách stal konceptem, který je již dnes pevně ukotven nejen ve Francii, ale i v Belgii, Velké Británii, Itálii a v dalších zemích.

Ve Francii je možné z tance složit i maturitní zkoušku, a to u maturit kteréhokoliv druhu. Zkouška se skládá z několika okruhů – choreografie, improvizace a pohovoru s komisí. Vzdělávací systém ve Francii umožňuje žákům od jedenácti let přizpůsobit si rozvrh hodin tak, aby mohli kromě běžných vyučovacích předmětů navštěvovat hodiny tance, pokud z něj chtějí maturovat. Cílem výuky ale není nutně příprava budoucích profesionálů.

Marie Kinsky má osobní zkušenost s konceptem Tanec na školách ve Francii, Belgii, Anglii a Itálii a jeho výsledky považuje za přesvědčivé, zejména v oblasti rozvoje dětí, osobnostního a uměleckého zrání, včetně „upřímného nadšení i hrdosti mladých tvůrců“.

¹ Tanzplan Deutschland [online]. Wikipedia [cit. 2019-05-13]. Dostupné z: https://de.wikipedia.org/wiki/Tanzplan_Deutschland.

1.3 Švédsko

Dans i skolan (Tanec ve škole)²

Potřeba zařadit tanec mezi důležité atributy vzdělávání je myšlenka, kterou se v zemích Evropy více či méně daří prosadit po dobu již téměř 30 let, stejně tak i ve Skandinávii – konkrétně ve Švédsku.

Ve švédském prostředí se do povědomí veřejnosti a vlády dostala tato vize ke konci 80. let 20. století. Ačkoliv má oproti české straně za sebou delší cestu, i v roce 2018 se zdá, že smýšlení společnosti obecně není nakloněno humanitnímu vzdělávání natolik jako teoretickému. Vycházíme z poznatků, kolik základních škol ve Švédském království má na svém kontě zařazenou taneční výuku. Progres je však mnohonásobně vyšší než v České republice, a to díky kooperaci s vysokoškolským vzděláváním, kde studenti učitelství 1. a 2. stupně mají ve své výuce zařazeny několikasemestrální kurzy tance / pedagogiky tance pro ZŠ. Praktická část, tj. náhledy do výuky, se děje přímo ve školách, kde je Dans i skolan uplatňován. Tím se dostávají k profesionalizaci v oboru na úrovni pedagoga tance pro ZŠ i „klasičtí“ pedagogové běžných předmětů uplatňujících se v kurikulech ZŠ.

Příprava pedagogů tance v základním vzdělávání se v současnosti uplatňuje ve spolupráci pedagogických fakult se dvěma vysokými školami, DOCH – Scholl of dance and circus a Technickou univerzitou Luleo. Od roku 2016 je program vzdělávání tanečních pedagogů pro základní školství spuštěn také na Univerzitě v Göteborgu.

Institut Dans i skolan v současnosti³

Institut Dans i skolan byl založen 23. 3. 2009. Nabízí podporu regionů, které chtějí zařadit do svých škol taneční vzdělávání, pracuje na vzdělávání pedagogů a pořádá semináře, letní školy pro pedagogy. Podle švédského vzdělávacího systému by měla být v současné době zařazena fyzická aktivita žáků ve škole každý den, a tak je zvyšující se tendence zapojení tanečního vzdělávání ve školách.

Institut Dans i skolan využívá možnost přidělování financí v rámci dotačního programu Skapande skola (Kreativní škola), poskytujícího 150 milionů SEK ročně (4,5 milionu Kč). Kreativní škola nabízí využití finančních prostředků k rozšíření různých uměleckých směrů (nejen tance) v základním vzdělávání. Umožňuje tedy institutu Dans i skolan intenzivně pracovat s ideou rozšíření výuky tance pro předškolní a školní vzdělávání a tím podpořit myšlenku každodenní fyzické aktivity žáků.

Univerzity mají vytvořený učební plán pro své studenty učitelství 1. a 2. stupně, ve kterém si můžou vybrat specializaci ve spojení s klasickým předmětem a tancem, například tanec a matematika, tanec a švédština, tanec a sport, tanec a angličtina, ale také specificky tanec a drama, tanec a rytmus. To se pak uplatňuje v běžné výuce ve spolupráci s učiteli matematiky, angličtiny, fyziky aj. V praxi to znamená, že ze 4 hodin běžné výuky matematiky týdně mají žáci třeba 1–2 hodiny spojené s tancem, které vede taneční pedagog. Ten na základě informací od učitele matematiky pracuje na posílení vědomostí skrze tělesný/pohybový/taneční zážitek. Tanec se ovšem objevuje v mnoha dalších předmětech a také jako samostatný předmět. Záleží pak na řediteli školy, jakým způsobem se tanec do výuky zapojí.

² Citace z bakalářské práce: Petáková, Adéla. *Taneční vzdělávání ve Švédsku*. Praha: HAMU, 2015.

³ Institutet Dans i skolan [online]. [cit. 2019-05-13]. Dostupné z: www.dansiskolan.se.

V současné době je do Dans i skolan zapojena asi jedna třetina obcí/měst z celkového počtu ve Švédsku, což je ve srovnání s Českou republikou mnohonásobně vyšší procento.

Organizace IDiS (Institut Dans i skolan)

Organizace IDiS je zodpovědná za propagaci tance ve školách po celém Švédsku a za to, že tanec je vnímán jako nezbytná součást vzdělávání ve veřejném mínění, ale i na akademické půdě. Instituce má sídlo ve Stockholmu a je financována z ministerstva školství a ministerstva kultury. Představenstvo IDiS je vedeno představenstvem odpovědným za aktivity. Představenstvo se skládá ze členů zastupujících taneční oblast, vzdělávání, kulturu a média, obce a regiony i podnikatelskou sféru. Pro IDiS je důležité posilovat a dále rozvíjet dovednosti v oblasti tance ve škole prostřednictvím metodiky a výzkumu, chce proto spolupracovat s univerzitami⁴ a vytyčuje si za cíl najít finanční prostředky pro 15 doktorských studentů v příštích 10 letech v oblasti tance v učitelství MŠ, ZŠ.

1.4 Shrnutí

Tisíce let historie tance dokazují stálou platnost nemnoha základních principů podstatných pro tento obor. Žijeme v době velkého pluralismu forem, ale tanec je kulturním fenoménem, který by neměl být produktem podléhajícím módě. Jeho principy jsou trvalé a základy méně porušitelné, než by se mohlo zdát začátečníkovi, který by je chtěl zpochybnit. Aby se podařilo zachovat tradici, musíme nejdříve obsáhnout podstatu: **poznat konstanty na poli tance a ocenit jistoty jejich působení prověřené časem**. A právě jako pomoc při tomto hledání byla charakteristika předmětu Taneční a pohybová výchova zamýšlena.

V poválečných letech utrpěl v našich zemích tanec těžkou ránu ve všech podobách – interpretační, choreografické či pedagogické. Tanec je totiž nemyslitelný bez „řemeslného“ základu, nemyslitelný bez poznání principů pohybu lidského těla, bez přemýšlení celistvé lidské bytosti, bez přemýšlení inteligentním, citlivým tělem. Tanec je doslova závislý na vybudování inteligentního, myslícího těla. Tak se také vyvíjel a držel krok s vývojem tohoto oboru až do poválečných let, kdy **z politických rozhodnutí v padesátých letech došlo k okleštění profesionálního tance** pouze na baletní taneční techniku podle sovětského vzoru a na lidový tanec pro reprezentaci „radostné“ současnosti. **Došlo k obrovské kulturní ztrátě, ze které se taneční obor vzpamatovává dodnes**. Ztrátě nejen pro obor samotný, narušeno a zkresleno je dodnes i povědomí české veřejnosti o tomto oboru. Vývoj oboru byl v poválečných letech zatlačen do neprofesionální sféry, kde vzkvétal v prostředí lidových škol umění (nyní ZUŠ) působením doslova několika statečných osobností.

Z výše zmíněných důvodů **jsme v porovnání se zeměmi západní Evropy nabrali zpoždění**, které konečně doháníme. To se také týká zrovnoprávnění tanečního oboru s ostatními uměleckými obory a jeho začleňování do vzdělávání.

Myslím, že je v tuto chvíli důležité znovu si položit otázku, co pro nás vlastně TPV znamená a proč patří do výuky ZŠ.

⁴ Stockholmská Univerzita umění [online]. [cit. 2019-05-13]. Dostupné z: <http://www.uniarts.se>.

Z návrhu, který máme možnost si prostudovat, jasně plyne, že nejde o souhrn „tanečků“ a „návodů“, jak vyrábět tanečníky a ukrátit dětem dlouhou chvíli, ale že jde o ucelený metodický systém, který vede k výchově samostatného, tvořivého, kultivovaného mladého člověka se vztahem k pohybu, se vztahem k umění, se smyslem pro zodpovědnost, který je schopen i vysokého intelektuálního rozvoje. Žijeme v zemi, kde má pohybová i taneční výchova dětí bohatou tradici, vysokou kulturu a systematizované metodické a didaktické postupy. Jen se na to poněkud pozapomnělo.

V pohybové výchově tento odkaz můžeme najít v celoživotním díle prof. Jany Berdychové. Hudebně-pohybovou výchovu přehledně uspořádala např. paní Libuše Kurková. Za zakladatelku taneční výchovy dětí je považována paní Jarmila Jeřábková. Současnou nositelkou této „štafety“, kterou paní Jeřábková veřejně předala, je paní Eva Blažičková, která tento vzácný odkaz rozvíjí celý svůj umělecký život ve své pedagogické, taneční i choreografické tvorbě.⁵

(Jiří Lössl, diskuse na RVP.CZ, 2018)

2. Teoretická východiska předmětu Taneční a pohybová výchova

Myslím, že naši jedinou nadějí do budoucna je osvojit si novou koncepci ekologie lidských bytostí, ve které začneme přehodnocovat naše vnímání lidského potenciálu. Náš vzdělávací systém vytěžuje naši mysl stejným způsobem, jakým vytěžujeme naši planetu. Jedinou cestou je vnímat náš kreativní potenciál v celé jeho šíři a vidět naše děti jako naši naději. (Sir Ken Robinson, 2016)

Předmět Taneční a pohybová výchova chápe tanec zcela nově. Vnímá tanec jako možnost, jako způsob života, který odvíjí od holistického pojmání člověka. Vědomí, že tanec jitrí otupené smysly, probouzí potlačené instinkty z dávných dob, uzdravuje tělo i ducha, podněcuje pozitivní ladění člověka, prozkoumává i ty nejskrytější kouty lidského těla i duše a má mnoho dalších hodnot, vede k přesvědčení, že **tanec proměňuje kvalitu života**, protože dává člověku naději nalézt svůj individuální potenciál. **Proto patří do všeobecného vzdělávání.**⁶

Tanec je cestou k rovnováze mezi svobodou a dodržováním řádu, učí, že právě řád nabízí prostor pro svobodu. Je cestou k individuálnímu uvědomění, **zkoumání a znovuobjevování moudrosti a informací, které jsou skryty v lidském těle**. Tuto metodu doprovází důvěra v pravdivost a sílu pohybového výrazu. **Charakteristika předmětu Taneční a pohybová výchova** byla vypracována na tomto filozofickém základu, byla schválena MŠMT a v roce 2010 zařazena jako vyučovací předmět spadající do oblasti Umění a kultura v RVP⁷ pro základní vzdělávání. Takto chápaný a vyučovaný tanec **zprostředkuje nástroje pro rozvoj individuálního potenciálu každého dítěte v celé šíři** – nenabízí hotová řešení, hotovou formu. Poskytuje bezpečný základ,

⁵ Diskuze [online]. Metodický portál [cit. 2019-05-13]. Dostupné z:

<https://diskuze.rvp.cz/viewtopic.php?f=149&t=407&p=4967&sid=654c1d0e76203ee04f2ced87024daa28#p4967>.

⁶ Pastorová, Markéta. Taneční a pohybová výchova: Obohacení vzdělávacího obsahu základního vzdělávání v oblasti Umění a kultura. [online]. Metodický portál [cit. 2019-05-13]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/s/Z/13017/TANECNI-A-POHYBOVA-VYCHOVA-OBOHACENI-VZDELAVACIHO-OBSAHU-ZAKLADNIHO-VZDELAVANI-V-OBLASTI-UMENI-A-KULTURA.html/>

⁷ Poznámka: Zařazení Taneční a pohybové výchovy (TPV) do doplňujících vzdělávacích oborů bylo čistě z důvodů struktury kurikula a z důvodu již překonaného členění vzdělávacích obsahů na povinné s doplňující. Od samého začátku však byla TPV koncipována v duchu poslání a cílů vzdělávací oblasti Umění a kultura která záměrně vytvářela prostor pro všechny vzdělávací obory vycházející z jednotlivých druhů umění. (Markéta Pastorová).

na kterém lze budovat vysokou tělesnou inteligenci směřující k rozvíjení přirozeného, organického pohybu, závislého na individuálních anatomických, fyziologických a psychologických předpokladech. Takové pojetí tance se vyvaruje toho, aby studentům zprostředkovalo určitý druh tance, ať už ve smyslu metodiky, žánru, trendu, nebo stylu. Také nevyužívá mechanická opakování a dril. Je dlouhodobým procesem podmíněným vůlí, inteligencí, záměrem a mírou nadání. **Tanec zde není chápán jako praktická, ale hodnotová otázka. Ta je rozhodující.** V tomto pojetí vytváří předmět TPV prostor pro utváření a rozvíjení dalších kompetencí, zejména kompetence sociální, personální, komunikativní a občanské. Zároveň přispívá k dosahování cílů základního vzdělávání.

2.1 Historická východiska

Teoretická východiska tanečního oboru, ze kterých čerpají české kurikulární dokumenty předmětu TPV, stavějí na základech evropského myšlení. Integrovaně na ně navazují, rozvíjejí a obohacují je o nové poznatky. Stojí na pevných základech ideálu řecké kultury, na principu kalokagathie – **prostřednictvím péče o tělo je trénována mysl, cit a duše.** K této základně se obracely a navazovaly na ni v zásadě také všechny reformátorské snahy tanečního umění na přelomu devatenáctého a dvacátého století. Z tohoto základu čerpalo i taneční umění v meziválečné éře. Učení zahraničních reformátorů této doby – Isadory Duncanové, Émila Jaques-Dalcroze, Rudolfa von Labana – mělo v meziválečném Československu své zástupce a pokračovatele v oblasti výrazového tance; Isadora Duncanová – u nás Jarmila Jeřábková; Émile Jaques-Dalcroze – u nás Jarmila Kröschlová, Eliška Bláhová; Rudolf von Laban – u nás Milča Mayerová.

Bohatá umělecko-pedagogická zkušenost této éry, především ale linie reprezentovaná Jarmilou Jeřábkovou a Jarmilou Kröschlovou, vstoupila po druhé světové válce do programu tanečních oborů lidových škol umění (LŠU) – nyní základních uměleckých škol (ZUŠ) a slavila a slaví své úspěchy i v zahraničním kontextu. Ze zkušeností s výukou tance v LŠU a následně ZUŠ došlo k dlouhodobému ověření pozitivního působení tance na vývoj žáků po stránce nejen fyzického vývoje, ale posílení osobnostního vývoje celkově.

Formování předmětu Taneční a pohybová výchova vychází tedy jednak z evropského kulturního dědictví, jednak z letité praktické zkušenosti, je ověřeno řadou výzkumů, opírá se o cenné publikace vydané k této problematice v minulých letech i v současnosti. V devadesátých letech dvacátého století skupina respektovaných osobností současného tance (taneční publicisté, organizátoři a kurátoři tanečních festivalů, taneční pedagogové) založila Vizi tance a zformovala její program:⁸ „Program na podporu současného tance představuje pro taneční obor zásadní obrat. Jeho cílem je, aby vláda a veřejná správa vzala za své nápravu likvidace soudobého tanečního umění minulým režimem a narovнала tak křivdy totalitní minulosti. Ale nejen to – program především směřuje k budoucnosti; usiluje o to, **aby se vláda chopila příležitosti a podpořila rozvoj současného tance, který se stal ‚vnitřní silou‘ po změně režimu a silným hnutím přesto, že byl předtím padesát let zamlčován a z kultury vytěšňován.** Program usiluje o to, aby vláda nezanedbala šanci vyzdvihnout umění, které prošlo ve dvacátém století revolučním vývojem, zažívá v celém světě obrovský boom, na což naše státní instituce prozatím adekvátně nezareagovaly. Program usiluje o to, aby vláda podpořila vůli české taneční obce docílit, aby současný tanec získal v České republice stejně významné postavení, jaké má dnes v civilizovaném světě, především v Evropě, jejímž se náš stát cítí být rovnoprávnou součástí. Vláda by měla vyjádřit konkrétními opatřeními povinnosti státu vůči významné oblasti nehmotného kulturního dědictví, kterou tanec je, a v oblasti ochrany tvořivého potenciálu tzv. živých umění. Očekáváme, že vláda projedná a schválí Program, zformuluje doporučení samosprávám a vyzve nestátní neziskové organizace k podpoře vynořujícího se, perspektivního a jazykově bezbariérového

⁸ Viz Vize tance [online]. Květen 2006 [cit. 2019-05-13]. Dostupné z: <http://www.culturenet.cz/res/data/004/000507.pdf>

kontinentu kultury, který jednak přináší nový druh umělecké výpovědi, nový jazyk, nové čtení světa, jednak je schopen zhodnotit („oživit“) architektonické skvosty národního dědictví.

Naplnění tohoto Programu je aktuální a neodkladný úkol, neboť tu hrozí nebezpečí z prodlení; tvořivý potenciál a energie oboru mohou být nenávratně promarněny.

Naprosto **prvořadým úkolem Programu (Vize tance)**, před kterým stojíme v oblasti obecného tanečního vzdělání, **je prosazení tance jako součásti vzdělání v základních školách** (tak, jak je v Evropě běžné – například ve Velké Británii a Německu).

Tanec je celostním uměním, založeným na vědomé práci s psychofyzickou jednotou člověka. Tanec pracuje na principu zkušenostního poznání; pochopit úplně „řeč“ a význam tance znamená mít s tancem osobní zkušenost. Tanec zasahuje do sfér nevědomých procesů lidské psychiky a má schopnost je vynášet do sfér vědomých. Tanec staví na osobní zkušenosti a zároveň je v něm přítomen silný socializační moment; to z něj činí důležité médium pro ozdravení společnosti, nenahraditelnou, a proto nezbytnou součást života. Nejde tedy pouze o takzvanou „výchovu vnímavého diváka“, ale o „jinou zkušenost“, „jiné sebe-uvědomování“, „jiné čtení světa“. V rámci této filozofie je třeba reformovat cíle taneční výchovy ve školách; je třeba ji očistit od momentů pokřiveného exhibicionismu a soutěživosti a obrátit pozornost dětí a mládeže k poznávacímu a sebe-poznávacímu aspektu tance. Vize tance na výzvu Výzkumného ústavu pedagogického připravila Vzdělávací rámec pro taneční a pohybovou výchovu jako doplnění vzdělávacího oboru v rámci Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (RVP ZV). Perspektivně je třeba pracovat i na programu tanečního vzdělání pro střední školy a začlenit kapitoly z dějin tance do uměnovědných programů“.

Teoretické východisko předmětu Taneční a pohybová výchova je postaveno na holistickém přístupu k člověku, staví na jednotě jeho existence. Vnímá tanec jako způsob života, a proto člověka vnímá v jeho celistvosti. Základ této metody je postaven na kultivování přirozeného pohybu – pohybu organického, který je zrozen z těla, a proto je tělu vlastní. Takový pohyb není ani vymyšlen, ani vytvořen jako součet jednotlivých prvků poskládaných k sobě. Takový pohyb byl tělu dán.

2.2 Současné koncepty

Předmět Taneční a pohybová výchova čerpá ze svých historických pramenů, ale je svým přístupem nový, obohacený o nejnovější poznatky nejen oboru samotného, ale i psychologie, sociologie, speciální pedagogiky, fyzioterapie a dalších oborů. Těžiště tohoto nového přístupu spočívá v pohledu na tanec jako na způsob myšlení těla, které má svůj jazyk, svůj způsob vyjadřování.

Taneční a pohybová výchova směřuje k tělesné inteligenci a jejím prostřednictvím k tanci. Není a neměla by být vymezována žádným pohybovým kánonem, je postavena na individuálním přístupu ke každému žákovi a na znovuobjevování a nalézání přirozeného pohybu, pohybu, který vyrůstá na základech podvědomí, přítomného vědomí a intenzivní představy budoucího, vznikajícího, konečného tvaru. Tento náročný a dlouhodobý proces je podmíněn vytvořením soustředěné atmosféry, ve které žák dokáže zkoumat a vybavovat si věci tělu vlastní, dané, a proto již známé, velmi detailně pak s nimi pracovat, uvědomovat si je, procvičováním je přijímat a následně uchovávat a rozvíjet.

Takový pohyb nevzniká obzíráním ani nápodobou, není kontrolován zvenčí (např. použitím zrcadla), ale používá vnitřní kontrolu, podpořenou absolutním soustředěním se na přítomnost, přesnost a pohybový proud.

Předmět TPV také není chápán prioritně jako výkonnost – ta není cílem, ale jen případným prostředkem, který umožňuje ověřit žákovi jeho individuální hranice a učí ho tyto hranice překračovat – jak fyzické, tak psychické.

Míra a kvalita dosaženého výsledku učení je podmíněna žákovou vůlí, inteligencí a mírou nadání, ale úsilí i méně nadaných žáků je z psychologického hlediska stejně důležité jako úsilí žáků nadaných.

2.3 Pojetí obsahu předmětu Taneční a pohybová výchova

Proces vzdělávání v oboru staví na principech, které tvoří základnu všech činností, s kterými pedagog pracuje, pečlivě střeží a následně rozpracovává v celém procesu učení. Jedná se v podstatě o čtyři principy, čtyři základní instrumenty, z kterých vyrůstá metoda práce se žáky a na kterých pedagog tvořivě staví učivo. Vedení žáků tímto způsobem garantuje pozitivní výsledky učení.

A. Umístění – hledání svého místa, ukotvení v sobě, které pomáhá nacházet pevné a bezpečné místo ve svém vnitřním tělesném prostoru a budovat vědomou koexistenci inteligentního těla s vnějším prostorem. Hledání svého místa je cestou k osobnímu prameni, k vlastnímu zdroji. Objevováním svého místa máme na mysli činnosti, jejichž prostřednictvím zkoumáme a poznáváme prostor svého těla a které zprostředkují a vizualizují představu propojení tělesnosti s vnějším prostorem a prostředím. Tento pocit poznání a uvědomění si svého těla v prostorovém kontextu vede k uvědomění si své jedinečnosti v rámci sounáležitosti s celkem – napojení se na řád věcí. Toto poznání doprovází úcta, pokora a svoboda. Je to cesta k nalezení svého Já.

B. Podporování originality, autenticity, sebevědomí, sebepoznávání – pomáhá vytvářet vlastní svobodnou cestu každého žáka. Tato cesta je zakotvena v přijetí řádu. Sebepoznávání a sebevědomí souvisí s vlastním umístěním se v sobě, v prostoru, společnosti, vesmíru. Ukotvení v sobě znamená nalezení tělesné opory pro své myšlení, cítění, vnímání, i tvůrčí postupy v nejrůznějších činnostech přesahujících výuku tance. Naproti tomu neumístěná a neukotvená bytost nenachází řád, a tím, jen zdánlivě paradoxně, ztrácí i svobodu. Autenticita je také základním předpokladem osobité umělecké tvorby.

C. Intelligence těla – je zdrojem osobnostního růstu. Tělesnou inteligenci budujeme u žáků na základě vědomí jednoty lidské bytosti a vším svým konáním tuto jednotu posilujeme. Cestou je neformální pohyb ukotvený v myšlence, prostoru, dynamice a čase. Rozvíjením intelligence těla směřujeme k rozvíjení přirozeného, organického pohybu závislého na individuálních anatomických, fyziologických a psychologických předpokladech. Dosažení vysoké intelligence těla není tedy cestou mechanického opakování, drilu a výkonu. Je dlouhodobým procesem podmíněným vůlí, inteligencí, záměrem a nadáním. Takto chápaná intelligence těla, která bere v úvahu fyzický i mentální vývoj dítěte, harmonizuje žákovu osobnost.

D. Sounáležitost – pěstování citu pro sdílení, solidaritu. Sounáležitost je vzácnou kvalitou tance – tanec byl vždy děním celého společenství úzce propojeným se životními cykly, proměnami a rituály. Tanec má v sobě proto sílu vyvolávat radost ze společného konání, souznění. Nerozděluje, ale propojuje – tím se stává pro kvalitu lidské společnosti podstatnou hodnotou.

2.4 Shrnutí

Předpoklady dítěte k pohybu a tanci se projevují velmi brzy, a pokud jsou podchyceny včas, rozvíjejí se velmi rychle. Výzkumy prokazují příznivý vliv taneční aktivity dítěte na jeho budoucí životní styl, sociální adaptabilitu a tvořivost, prokazují i její příznivý vliv na rozvoj celkové kultivace osobnosti dítěte a jeho vztahu k tanečnímu umění i k umění vůbec. Prokazují, že v rozvíjející se kulturní osobnosti se postupně kumuluje kapitál, jehož prospěch již není pouze osobní, ale je prospěchem celé společnosti.

V současnosti existuje několik různých přístupů (uchopení) výuky tance ve všeobecném vzdělávání. Kromě zařazení tance jako řádného předmětu v rámci školního vzdělávacího

programu v oblasti Umění a kultura, tak, jak určí charakteristika předmětu Taneční a pohybová výchova, existuje na některých školách praxe tzv. projektového vyučování.

Princip projektového vyučování má dva protichůdné aspekty. Tím prvním, pozitivním, je jistá forma popularizace oboru, seznamování nejen žáků, ale i rodičů a v neposlední řadě i ředitelů škol a pedagogického sboru s možnostmi, které přináší tanec do vzdělávacího procesu. Tím druhým, vlastně kontraproduktivním, je fakt, že zodpovědnost za organizaci, obsazení vyučujícími, ale i financování výuky tance je přeneseno na jiný subjekt – v tomto konkrétním případě na organizátora. Projektové vyučování je v tomto případě hrazeno ze tří čtvrtin grantovou činností, na školu pak připadá čtvrtina. Pokud by ovšem tento druh projektové výuky tance směřoval po této první fázi „osvěty“ k následnému zařazení taneční výchovy jako regulérního předmětu, a tím i k dosahování výstupů, které jsou předpokládány, jde o pozitivní kroky.

Projekt realizujeme napříč Prahou, ve spolupráci pokračujeme na ZŠ Cimburkova (Praha 3), ZŠ Mohylová (Praha 13) a ZŠ nám. Curieových (Praha 1), nově se zapojily i FZŠ Barrandov II (Praha 5), ZŠ německo-českého porozumění a k tomu i Gymnázium Thomase Manna na Praze 8. Pohybové dílny se odehrávají v tříměsíčních blocích na jaře a na podzim. Jarní blok začal v březnu, potrvá do konce května a vyvrcholí 13. června závěrečnou veřejnou prezentací v kulturním centru Kasárna. Akce bude společným vystoupením zapojených škol, děti s umělci představí ukázkou své tříměsíční týmové práce v rámci festivalu TANEC PRAHA. Ani v roce 2018 neměl projekt lehký start, jeho úskalím se stal mezioborový charakter, propojení umění a vzdělávání. Právě z tohoto důvodu nespadal do žádného z existujících dotačních programů ministerstev a nezískal očekávanou podporu. O to více si ceníme podpory Magistrátu HMP, Státního fondu kultury, MČ Praha 3 a příslušných komisí, které pozitivně vnímají přínos a význam komunitní práce umělců na školách. Projekt žije dlouhá léta díky aktivismu a odhodlání týmu Tance Praha a spřízněných umělců, protože věříme, že tanec a pohyb mají zásadní význam pro všestranný rozvoj osobnosti dítěte. Z programu Tanec školám, organizovaného Tancem Praha.⁹

Projekty tohoto typu by měly být v ideálním případě vyústěním, závěrem a vyvrcholením celoroční práce, její organickou součástí. Bez průběžné celoroční práce v sobě skýtají nebezpečí neodpracované, nezasloužené odměny. Je to otázka nejen psychologická, ale i umělecká. Druhým praktikovaným přístupem je projektové vyučování, které se děje pod hlavičkou společenství SE.S.TA. Zde v obdobném organizačním rámci vstupuje taneční pedagog do tříd všeobecného vzdělávání (matematika, čeština, dějepis a podobně), aby pohybem znázorňoval vyučovanou problematiku a činil ji žákům přístupnější.

Závěrem je nutné položit si otázku, co taneční výchova není, a uvést příklady.

Tancem v pojetí předmětu Taneční a pohybová výchova není všechno, co se děje tělem. Tancem není jakékoliv hemžení, tancem nejsou tzv. roztleskávačky při fotbalovém zápase, není to ani kdejaké poskakování s hůlkou ve stylu amerických mažoretek při obecní slavnosti, ani párový společenský tanec, určený svou podstatou dospělým párům, který pod hlavičkou TPV také existuje, dokonce jako řádný předmět (ponechme stranou, že někomu se malé děti oblečené do společenských šatů a tančící např. tango mohou zdát roztomilé). Tancem ale nejsou ani zdánlivě seriózní pokusy používat pohyb jako pomůcku v jiných předmětech, např. pro nácvik rytmu nebo prosté znázornění geometrických pojmů a podobně. Tato praxe se jeví jako problematičtější především z uměleckého hlediska. Pohyb je zde používán k vnějšímu znázornění konkrétní

⁹ Tanec školám [online]. [cit. 2019-05-13]. Dostupné z: <http://tanecdetem.cz/novinka/tancime-na-skolach-i-v-roce-2018>.

probírané látky, ale tancem není, protože nemůže být. **Tanec jako umělecký obor má svá neopominutelná specifika** a tento přístup má s tancem společné **pouhé používání lidského těla, a to je nebezpečné nepochopení principu.**

Povědomí veřejnosti o tom, co je tanec jako umělecký obor, z jakých pramenů vychází, jaká jsou jeho specifika a že je možné využívat ho ve všeobecném vzdělávání, je bohužel zatím velmi zkrácené. Je zapotřebí velkého úsilí v oblasti osvěty veřejnosti, rodičů, ředitelů škol a politiků, je to také mimo jiné velmi konkrétní úkol pro školní inspekci.

3. Pojetí taneční a pohybové výchovy v současných kurikulárních dokumentech

V roce 2009 odborný tým Společnosti pro taneční a múzickou výchovu pod vedením Evy Blažíčkové za součinnosti Národního institutu pro další vzdělávání začal připravovat projekt, který by zajistil dosud chybějící odbornou podporu školám, které zavádějí do praxe Taneční a pohybovou výchovu (TPV). Ke spolupráci byly přizvány partnerské organizace – Konzervatoř Duncan Centre a tři pražské pilotní základní školy vyučující TPV – Praha 3 Chmelnice, Praha 4 Školní a Praha 5 Slivenec.

Výstupem projektu bylo vydání praktické metodické příručky Taneční a pohybová výchova na 1. stupni ZŠ s příklady dobré praxe a instruktážním DVD. Vytvořena byla také podpůrná síť základních škol, která zajišťovala ostatním ZŠ návaznou metodickou podporu v regionech.

Pro dosažení požadovaných výsledků ve výuce Taneční a pohybové výchovy je nezbytné, aby byla přijata a respektována v rámci celého školního systému a vzdělávacího programu, stejně jako je nezbytné, aby ředitel školy a pedagogický sbor dané školy shledávali smysl v jejím zavedení. Rozhodně nemůže být celá záležitost zlehčována (čímž je myšlena především časová dotace a přikládání význam) a je důležité ošetřit, aby se taneční a pohybová výchova nechápala jako přebytečný předmět, který nemá své vlastní vytyčené cíle a své ambice. Proces a vývoj tohoto předmětu by měl být viděn v kontextu několikaleté systematické a promyšlené práce.

Praktické požadavky, které si TPV klade pro plnohodnotné působení, jsou: odborně vzdělaný **pedagog** (a to nejen v oboru pedagogiky a psychologie, ale také v tanečním oboru na profesionální úrovni); **korepetice** či hudebník, který je nedílnou plnohodnotnou součástí celého procesu; **prostor** vybavený klavírem či jiným hudebním nástrojem, který by mohl posloužit jako hudební doprovod.

V současné době je TPV v některých případech hodinově dotována z hodin pro tělesnou výchovu, čímž v podstatě v rozvrhu žáků nepřibývají hodiny pohybu. Bylo by mnohem přínosnější pro žádanou fyzickou aktivitu žáků, kdyby hodina TPV byla hodinově dotována z jiných možností disponibilních hodin a tím by byl počet hodin pohybu v rozvrhu žáků navýšen.

3.1 Diskuse ke koncepci obsahu Taneční a pohybové výchovy

V rámci resortního úkolu Výzkumného ústavu pedagogického v Praze (VÚP) byl zpracován návrh vzdělávacího obsahu TPV, který byl výsledkem více než roční práce expertního týmu ve složení: Eva Blažíčková, PhDr. Romana Lisnerová, Mgr. Bohumíra Cveklová a prof. Ivanka Kubicová. Ve dnech 28. května až 15. října 2009 byl materiál představen veřejnosti prostřednictvím diskusního fóra na Metodickém portálu. Dne 30. listopadu 2009 se ve spolupráci s VÚP¹⁰ v prostorách

¹⁰ Od října 2009 byla činnost externího týmu TPV koordinována garantkou vzdělávací oblasti Umění a kultura, Markétou Pastorovou.

Konzervatoře Duncan Centre konala závěrečná panelová diskuse. Kromě podrobné charakteristiky a vzdělávacího obsahu TPV zprostředkoval Metodický portál i videozáznam tohoto pracovního setkání. V roce 2010 byl na Metodickém portálu publikován text kolektivu autorů s názvem Taneční a pohybová výchova – metodická podpora.¹¹

Cílem diskusního fóra bylo otevřít prostor pro diskusi k návrhu vzdělávacího obsahu TPV. Během diskuse se vyprofilovalo pět hlavních témat, která poté byla k dispozici v podobě pěti otázek pro konkrétní diskusi:

- Je pro vás vzdělávací obsah TPV srozumitelný?
- Co by vaší škole pomohlo při realizaci TPV?
- Je v současnosti nabídka kvalifikace pro pedagoga TPV dostatečná?
- Proč si myslíte, že patří TPV do výuky na ZŠ?
- Bylo by možné TPV ve vaší škole realizovat?

Výsledek diskuse, které se zúčastnili nejen odborníci, ale i širší veřejnost, potvrdil specifické kvality vzdělávacího obsahu TPV pro rozvoj dětské osobnosti. Poukázal na důležitost kvalifikovaného pedagoga pro výuku TPV a možnosti realizace vzdělávání pedagogů na pedagogických fakultách a akademiích múzických umění, které bylo v aktuálním čase shledáno jako nedostatečné. Bylo také zdůrazněno, že pro podporu zavádění TPV do škol je velmi důležité informovat pedagogickou veřejnost včetně ředitelů škol.

Závěry z otevřeného diskusního fóra¹²

Diskusní fórum navštívilo celkem 1 638 účastníků a 49 z nich zde zanechalo svůj názor ve formě příspěvku. Postupně se vyprofilovalo pět hlavních témat, která se postupně naplňovala dalšími ohlasy. Na první pohled se nám může zdát tento počet nezvykle nízký. Pokud se však podíváme hlouběji do problematiky filozofie i logiky myšlení esteticko-výchovných disciplín, zjistíme, že nejde o paradox neuchopitelný. Tento rozpor je primárně způsoben emocionální nehostinností elektronického prostředí, které se pro pedagoga pracujícího s lidským potenciálem především v jeho emocionální rovině jeví často jako nevlídné a hledá si k němu obtížně cestu. Sekundárně je právě u pedagogů s uměleckým potenciálem potřeba rozvinout nebývalou měrou pud sebezáchovy tvořivého prostředí. Pokud se tedy věci dějí (a není třeba zrovna bojovat o přežití), je tento pedagog „uspokojen během věci“ a plně se soustředí na svou pedagogicko-uměleckou činnost. Terciárně pak nemalou měrou přispívá i fakt, že pedagog-umělec vyjadřuje své názory a postoje především skrze svůj pedagogicko-umělecký tvar a nezřídka je pro něj obtížné pojmenovat tuto skutečnost slovy. I přes tyto evidentní a zcela pochopitelné „překážky“ se do diskuse zapojilo 49 účastníků s velmi zajímavým sociálním rozvrstvením, od mladých studentek, adeptek na pedagogickou profesi, přes ženy-matky až k pedagogům praktikujícím, zkušeným, s velmi osobitým a vytříbeným názorem. Počty účastníků u jednotlivých diskusních okruhů jsou následující:

- Je pro vás vzdělávací obsah TPV srozumitelný – 8 příspěvků, 267 návštěv
- Co by vaší škole pomohlo při realizaci TPV – 3 příspěvky, 145 návštěv
- Je v současnosti nabídka kvalifikace pro pedagoga TPV dostatečná – 10 příspěvků, 269 návštěv
- Proč si myslíte, že patří TPV do výuky na ZŠ – 22 příspěvků, 367 návštěv

¹¹ Pastorová, Markéta (ed). Taneční a pohybová výchova – metodická podpora. Metodický portál [cit. 2019-05-13]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/s/Z/8017/TANECNI-A-POHYBOVA-VYCHOVA---METODICKA-PODPORA.html/>

¹² Lössl, Jiří. Vzdělávací obor Taneční a pohybová výchova. Závěry z otevřeného diskusního fóra [online]. Metodický portál [cit. 2019-05-13]. Dostupné z: <https://diskuze.rvp.cz/viewtopic.php?f=149&t=1647&sid=710005348943349d23b578b2fff82f90>

- Bylo by možné TPV ve vaší škole realizovat – 6 příspěvků, 169 návštěv

Z uvedeného jasně vyplývá, že nejvíce navštěvovanou i diskutovanou otázkou byla otázka číslo 4, proč si myslíte, že patří TPV do výuky na ZŠ. Navštívilo ji 367 návštěvníků a diskutovalo 22 příspěvateľů. Příspěvatelé se jednoznačně stavějí za myšlenku TPV ve výuce na ZŠ a důrazně argumentují pro její potřebnost – od praktických zkušeností s výukou přes náslechy v pilotních školách až k citaci z mezinárodní konference. Všechny příspěvky mají společného jmenovatele: zájem o pohybovou kultivaci dítěte.

Shrnutí výsledků diskuse

Proč si myslíte, že patří TPV do výuky na ZŠ?

- rozvíjí schopnost soustředění a vnímání, fantazii a kreativitu;
- učí sociální komunikaci;
- vede ke spolupráci, ohleduplnosti, empatii;
- umožňuje pracovat s emocemi;
- podporuje zdravý rozvoj fyzický i duševní;
- je nositelem tradice.

Je v současnosti nabídka kvalifikace pro pedagoga TPV dostatečná?

- v současnosti žádná taková nabídka není;
- zástupnou roli sehraává DVPP na NIDV – <http://www.nidv.cz> a na NIPOS-ARTAMA – <http://www.artama.cz>;
- připravuje se Bc. studijní program na KT HAMU – <http://www.hamu.cz>;
- ideální by bylo dvouleté nástavbové studium;
- v současnosti je na Pedagogické fakultě UK, obor učitelství I. stupně, možnost volby specializace hudební výchova, výtvarná výchova, výchovná dramatika, tělesná výchova – možná právě to je prostor i pro obor taneční a pohybové výchovy.

Je pro vás vzdělávací obsah TPV srozumitelný?

- je srozumitelný;
- líbí se forma, jakou uchopuje rozvoj osobnosti dítěte.

Bylo by možné TPV ve vaší škole realizovat?

- významnou roli hraje zájem pedagoga;
- podstatné je přesvědčení a podpora ředitele školy.

Co by vaší škole pomohlo při realizaci TPV?

- kvalifikovaný pedagog;
- vhodné prostory pro výuku.

Dalším důležitým zdrojem byla zpráva doc. PaedDr. Hany Váňové, CSc., o výsledcích výzkumu zaměřeného na zjišťování úrovně tvořivých schopností dětí (NIPOS, Praha 2007): „Dnešní škola ve svém úsilí zvyšovat neustále hranice poznatků stále spoléhá na paměť žáků, ale již méně rozvíjí konstruktivní myšlení, citlivost k problémům, emoce, intuici, fantazii, originalitu apod., tedy rysy, které jsou typické právě pro tvořivou osobnost dítěte. Tvořivost dětí nerozvíjí ani současná konzumní společnost... Povrchní vnímání uměleckých děl probíhá často bez vnitřního soustředění, bez rozehrání aktivity představ a fantazie. Jde proti dětské přirozenosti, neboť touha po vlastním

*uměleckém vyjádření provází dítě od raného dětství a je nejpřirozenější reakcí na současnou informační explozi a přílišné množství podnětů ze sdělovacích prostředků. Dítě, které se zabývá uměleckou činností, si osvojuje specifické výrazové prostředky daného umění a rozvíjí své psychické předpoklady ke komunikaci s tímto uměním. Ty mu nejenom otevírají cestu k prožití a pochopení uměleckých hodnot, ale ve vztahu k jeho osobě jsou prostředkem vlastního uměleckého vyjádření... Všechny děti jsou více či méně schopné vlastního tvořivého vyjádření, umělecká výchova tyto předpoklady formuje a umocňuje. Umožňuje dítěti navenek realizovat tvořivé myšlenky a vnitřní pocity. Dětská tvořivost a psychické podmínky k ní... je tedy vychovatelná. Tyto vzniklé struktury osobnosti... integrují s celou osobností dítěte a stávají se součástí komplexní výchovy tvořivé osobnosti.*¹³

3.2 Ukázky uchopení obsahu předmětu Taneční a pohybová výchova v současných dokumentech a praxi (ve vybraných ŠVP)

ZŠ Školní, Praha 4

Na ZŠ Školní je ve vzdělávacím obsahu předmětu Tělesná a taneční výchova integrován obsah vzdělávacího oboru Tělesná výchova a vzdělávacího oboru Taneční a pohybová výchova. Na této škole má taneční a pohybová výchova již dlouholetou tradici (byla to jedna z prvních škol, které se k výuce taneční a pohybové výchovy přihlásily). Žáci 1.–3. tříd mají jednu vyučovací hodinu týdně taneční a pohybovou výchovu a jednu vyučovací hodinu tělesnou výchovu. Žáci 4.–9. tříd mají dvě hodiny tělesné výchovy týdně.

Taneční a pohybová výchova (viz bod 3 ŠVP ZŠŠ) se zde zaměřuje na osvojování a postupné zdokonalování základních pohybových dovedností vybraných sportovních odvětví a tance; rozvíjení pohybových schopností; pohybovou aktivitu, jako jeden z nejučinnějších prostředků kompenzace převážně jednostranného pracovního zatížení žáků ve škole; na osvojení základních principů estetického pojetí pohybu budovaného na jeho prožívání, které vyústí ve spontánní taneční projev podle hudebního doprovodu; vytvoření respektu k pohybově méně zdatným, zdravotně oslabeným; na spontánní využívání jednoduchých, bezpečných pohybových činností s velkým motivačním nábojem pro přirozenou potřebu pohybu a možností dětí; všestrannou tělesnou přípravu, která bude směřovat k rozvíjení pohybových schopností (obratnost, rychlost, pohyblivost, vytrvalost a síla); spontánní využívání jednoduchých, bezpečných pohybových činností s velkým motivačním nábojem pro přirozenou potřebu pohybu a možností dětí; pohybovou aktivitu, která je jedním z nejučinnějších prostředků kompenzace převážně jednostranného pracovního zatížení žáků ve škole; poznávání životních hodnot a formování odpovídajících postojů souvisejících se zdravím a mezilidskými vztahy.

Taneční a pohybová výchova rozvíjí kompetence zmíněné v bodě 4 ŠVP ZŠŠ. Podle dlouholeté zkušenosti pedagogů je ovšem hlavním přínosem rozvíjení emoční inteligence, která se v dnešní době vlivem elektronizace a médií v dětech potlačuje. Stejně tak je zcela zásadním přínosem taneční a pohybové výchovy pěstování tolerance a respektu vůči ostatním dětem, potažmo lidem ve společnosti, kteří se odlišují fyzicky, mentálně, povahově či rasově.¹⁴

¹³ Scénický tanec. In Lázňovská, Lenka (Ed.) Dítě a umění. Výsledky aplikovaného výzkumu [online]. NIPOS, Praha 2007 [cit. 2019-05-13]. Dostupné z: https://www.nipos.cz/wp-content/uploads/2015/07/Dite_a_umeni_web.pdf

¹⁴ Poznámka/vysvětlení k formulaci uvedené v ŠVP: Může se tedy jednat o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a žáky nadané a mimořádně nadané i žáky, kteří se různí svými možnostmi a předpoklady i kulturními a životními podmínkami, ve kterých žijí. (Markéta Pastorová)

ŠVP ZŠ Školní, Praha 4: Tělesná a taneční výchova a Tělesná výchova

1. Charakteristika předmětu

Obsahem předmětu Tělesná a taneční výchova v 1.–3. ročníku a Tělesná výchova ve 4.–9. ročníku je vzdělávací obor Tělesná výchova. Je realizován v běžných vyučovacích hodinách v tělocvičně nebo na školním hřišti, dále v rámci turistických výletů, ŠVP a plaveckých kurzů (2× 20 lekcí), které probíhají v souladu s RVP ve dvou po sobě jdoucích ročnících (2. a 3. nebo 3. a 4.). Při realizaci předmětu Tělesná a taneční výchova se umožňuje žákům poznat vlastní pohybové možnosti a přednosti i zdravotní a pohybová omezení, rozumět jim, respektovat je u sebe i jiných a aktivně je využívat nebo cíleně ovlivňovat.

2. Časový plán výuky

Výuka probíhá v 1. až 9. ročníku podle následujícího plánu: 1.–3. ročník: jedna hodina TV a jedna hodina TPV týdně, ročník 4.–9.: dvě hodiny TV týdně.

3. Cílové zaměření předmětu

Výuka se orientuje na: a) získání zájmu dětí o pohybové aktivity; b) přiblížení reálným potřebám života žáků a ovlivňování jejich zdraví; c) základní pohybový rozvoj žáků podle principů všestrannosti, především herními a soutěživými formami; d) osvojování a postupné zdokonalování základních pohybových dovedností vybraných sportovních odvětví a tance; e) rozvíjení pohybových schopností; f) pohybovou aktivitu, jako jeden z nejúčinnějších prostředků kompenzace převážně jednostranného pracovního zatížení žáků ve škole; g) osvojení základních principů estetického pojetí pohybu budovaného na jeho prožívání, které vyústí ve spontánní taneční projev podle hudebního doprovodu; h) spolupráci s místními zájmovými tělovýchovnými organizacemi; i) zdravotně oslabené žáky, kteří by se vedle účasti ve všech uvedených formách povinné i zájmové tělesné výchovy měli zúčastňovat také zdravotní tělesné výchovy; j) vytvoření respektu k pohybově méně zdatným, zdravotně oslabeným; k) to, aby se odpovědnost za tělesný a pohybový rozvoj žáků náležitě přenesla na rodiče ve smyslu odpovědnosti každého jedince za úroveň a rozsah svého vzdělání; l) spontánní využívání jednoduchých, bezpečných pohybových činností s velkým motivačním nábojem pro přirozenou potřebu pohybu a možností dětí; m) všestrannou tělesnou přípravu, která bude směřovat k rozvíjení pohybových schopností (obratnost, rychlost, pohyblivost, vytrvalost a síla); n) spontánní využívání jednoduchých, bezpečných pohybových činností s velkým motivačním nábojem pro přirozenou potřebu pohybu a možností dětí; o) pohybovou aktivitu, která je jedním z nejúčinnějších prostředků kompenzace převážně jednostranného pracovního zatížení žáků ve škole; p) jednání v duchu fair play při každé činnosti; q) poznávání životních hodnot a formování odpovídajících postojů souvisejících se zdravím a mezilidskými vztahy.

Součástí předmětu je průřezové téma Osobnostní a sociální výchova.

4. Výchovně vzdělávací strategie předmětu Tělesná výchova

Ve vyučovacím předmětu Tělesná a taneční výchova využíváme pro utváření a rozvíjení dané klíčové kompetence výchovné a vzdělávací strategie:

- Kompetence k učení: a) vedeme žáky k používání přiměřeně náročných termínů; b) vytváříme pozitivní vztah k pohybu; c) vytváříme jednoduchá kritéria pro vyhodnocování toho, co se žáci naučili.
- Kompetence k řešení problémů: a) vedeme žáky k tomu, aby se nenechali odradit případným neúspěchem; b) spolu s žáky sledujeme jejich pokrok.

- Kompetence komunikativní: vedeme k efektivní komunikaci se spoluhráči při hrách; b) učíme reagovat na pokyny a gesta spoluhráčů, vyučujících (rozhodčích); c) sledujeme sportovní události v médiích.
- Kompetence sociální a personální: a) vedeme žáky k účinné spolupráci v týmu; b) vedeme žáky k utváření příjemné atmosféry v týmu; c) učíme žáky hodnotit jejich pohybový projev i projev druhých; d) prezentujeme se na veřejných vystoupeních a soutěžích.
- Kompetence občanské: a) vedeme žáky, aby sportovali v duchu fair play.
- Kompetence pracovní: a) vedeme žáky k dodržování bezpečnosti; b) učíme žáky poskytovat první pomoc.

5. Průřezová témata

Osobnostní a sociální rozvoj

6. 1.–3. ročník

1. období, žák:

a) spojuje pravidelnou každodenní pohybovou činnost se zdravím a využívá nabízené příležitosti; b) zvládá v souladu s individuálními předpoklady jednoduché pohybové činnosti jednotlivce nebo činnosti prováděné ve skupině; usiluje o jejich zlepšení; c) spolupracuje při jednoduchých týmových pohybových činnostech a soutěžích; d) uplatňuje hlavní zásady hygieny a bezpečnosti při pohybových činnostech v prostorech školy; e) reaguje na základní pokyny a povely k osvojované činnosti a její organizaci; f) uplatňuje správné způsoby držení těla v různých polohách a pracovních činnostech; správně zaujímá základní cvičební polohy; g) zvládá jednoduchá speciální cvičení související s vlastním oslabením; h) zařazuje pravidelně do svého pohybového režimu speciální vyrovnávací cvičení související s vlastním oslabením v optimálním počtu opakování; i) zvládá základní techniku speciálních cvičení; j) upozorní samostatně na činnosti (prostředí), které jsou v rozporu s jeho oslabením; k) podílí se na realizaci pravidelného pohybového režimu; uplatňuje kondičně zaměřené činnosti; projevuje přiměřenou samostatnost a vůli po zlepšení úrovně své zdatnosti; l) zařazuje do pohybového režimu korektivní cvičení, především v souvislosti s jednostrannou zátěží nebo vlastním svalovým oslabením; m) zvládá v souladu s individuálními předpoklady osvojované pohybové dovednosti; vytváří varianty osvojených pohybových her.

Činnosti ovlivňující zdraví

Výstupy:

Žák: při pohybových činnostech dodržuje pravidla hygieny a bezpečnosti, využívá příležitosti k pohybu s vědomím významu pohybu pro zdraví – dbá na správné držení těla, chápe význam průpravných, kompenzačních a relaxačních cvičení.

Učivo: význam pohybu pro zdraví, pohybový režim žáků, délka a intenzita pohybu – hygiena a bezpečnost při pohybových činnostech – průpravné a zdravotně zaměřené cviky.

Přesahy: cviky Zdravotní tělesné výchovy jsou využívány v povinné Tělesné výchově – zdravotní oslabení, konkrétní zdravotní oslabení žáka, prevence, pohybový režim, vhodné oblečení a obutí pro Zdravotní tělesnou výchovu.

Činnosti ovlivňující úroveň pohybových dovedností

Výstupy:

Žák – zvládá v souladu s individuálními předpoklady jednoduché pohybové činnosti jednotlivce nebo činnosti prováděné ve skupině – usiluje o jejich zlepšení, aktivně se zapojuje při týmových hrách a soutěžích.

Učivo: pohybové hry a činnosti – základy gymnastiky, rytmiky a tance – základy atletiky – základy cvičení s náčiním (švihadlo, míč) – základy sportovních her (hod míčkem) – turistika a pohyb v přírodě – plavání (základní plavecká výuka) – hygiena plavání, adaptace na vodní prostředí, základní plavecké dovednosti.

Činnosti podporující pohybové učení

Výstupy

Žák: dodržuje základní pokyny a povely k osvojení činnosti a její organizaci.

Učivo: komunikace v TV – tělocvičné názvosloví osvojovaných činností, smluvené povely, signály, gesta, značky, základy grafického zápisu pohybu, vzájemná komunikace a spolupráce při osvojovaných pohybových činnostech – zásady jednání a chování – fair play – organizace při TV, pravidla zjednodušených osvojovaných pohybových činností – her a soutěží, zásady jednání a chování – bezpečnost při sportování – bezpečnost při pohybových činnostech – organizace a bezpečnost cvičebního prostoru.

Přesahy: dodržování pravidel – osvojení schopnosti dodržovat daná pravidla v průběhu vyučování i během přestávek, Člověk a svět, Matematika.

Reflexe vedoucí učitelky I. stupně ZŠ Školní PaedDr. Jany Semrádové:

Taneční výchova na naší škole je realizována již devátým rokem. Vyučuje se v rámci předmětu Tělesná a taneční výchova, kdy jedna hodina týdně se věnuje sportovním aktivitám a jedna hodina týdně taneční výchově. Zpočátku se učila od 1. do 5. ročníku, později z organizačních důvodů od 1. do 3. ročníku. V prvních letech se dařilo, že na hodině byla přítomna lektorka taneční výchovy, korepetitor i třídní učitelka. Ukázalo se však, že tento model je finančně velmi nákladný, proto si nyní vede hodiny již jen sama taneční lektorka. Z pohledu učitelky 1. stupně je zřejmé, jak pozitivní vliv na žáky má jejich účast na tomto předmětu. V první řadě je patrná kultivace jejich pohybového projevu, zejména držení těla, správný postoj, sezení a dýchání. Rozvíjí se i schopnost kooperace, děti chápou, že fyzický kontakt, jako chytnutí za ruce, kolem pasu nebo vzájemné pohlazení, patří k běžným komunikačním projevům. Děti rovněž začínají chápat, že pohyb nemusí být výlučně spojen jen se sportem, ale může být též uměleckým projevem, tak jak ho uskutečňují v hodinách hudební nebo výtvarné výchovy. S předmětem „člověk a svět“ se taneční výchova propojuje v tématech, která reagují na roční období, Vánoce, Velikonoce nebo změny v přírodě. Děti zde též rozvíjejí svou emoční stránku, neboť mohou své city projevit pohybem, tedy jinak, než jsou zvyklé. Ukázalo se, že je dobré, když se lektorky taneční výchovy nestřídají, ale jedna vede kolektiv celé tři roky a sleduje tak pokrok a vývoj svých svěřenců. Žáci mají také příležitost prezentovat své dovednosti v této oblasti na ukázkových hodinách pro rodiče a vystoupeních školy. Přítomnost kreativně založené osobnosti lektorky taneční výchovy je přínosem rovněž pro učitelský kolektiv, kdy vnáší do zaběhnutých kolejí neotřelý pohled na běžný chod školy, umělecký vliv na vedení estetických i jiných předmětů a propojuje školní svět se světem umění.

S pozitivním hodnocením Taneční a pohybové výchovy se setkáváme také v hodnocení České školní inspekce ve zprávě ZŠ Školní z inspekční kontroly z 18. 4. – 24. 4. 2017:

Učitelka taneční a tělesné výchovy mimořádně zdařile rozvíjela estetickou i citovou výchovu žáků. V průběhu střídání pohybových aktivit dbala na jejich ohleduplné a slušné chování, vhodně je

povzbuzovala a motivovala k výkonům. Při pozorování prezentace jednotlivců cíleně zařadila vzájemné hodnocení.

ZŠ Praha-Slivenec

Základní škola Slivenec vyučuje předmět Taneční a pohybová výchova jako samostatný předmět, potřebné vyučovací hodiny vyčlenila ředitelka školy z disponibilních hodin.

ŠVP ZŠ Praha-Slivenec: Taneční a pohybová výchova

Počet vyučovacích hodin za týden: celkem 18

1.–5. ročník povinný předmět

Název předmětu:

Taneční a pohybová výchova

Obsahové, časové a organizační vymezení předmětu (specifické informace o předmětu důležité pro jeho realizaci)

Obsahové vymezení:

Taneční a pohybová výchova na prvním stupni seznamuje žáka s fyziologicky správným a zdravým způsobem držení těla, a to jak v klidu, tak i v pohybu. Formou hry předává znalosti o těle a jeho fungování a přiměřeným zatížením svalové aparatury koriguje zdravý rozvoj všech svalových oblastí. Propojuje citové a emoční zkušenosti s tělesným zážitkem a učí citlivosti vůči svému okolí a sobě samému, zároveň představuje možnost vyjádřit se a neverbálně komunikovat se svým okolím. Posiluje sociální citění a soudržnost se skupinou, společností. Podporuje a rozvíjí fantazii. Seznamuje žáka i s jinými druhy umění (např. výtvarné umění, hudba) a učí aktivní kooperaci s danými podněty.

Časové a organizační vymezení:

Na prvním stupni se taneční a pohybová výchova vyučuje s dotací 1 vyučovací hodiny týdně. Výuka probíhá v tělocvičně nebo sále dostatečně prostorném a přizpůsobeném potřebám pro pohybové aktivity (vybaveném i drobným náčiním). Děti pracují za podpory hudebního doprovodu zajištěného korepeticí.

Integrace předmětů:

Taneční a pohybová výchova

Výchovné a vzdělávací strategie

Společné postupy uplatňované na úrovni předmětu, jimiž učitelé cíleně utvářejí a rozvíjejí klíčové kompetence žáků.

Kompetence k řešení problémů: S využitím hudebního doprovodu žáky cvičíme v rozpoznávání a dodržování rytmu, v dovednosti opakovat či vytvořit (tleskáním, luskáním, bubnováním) přítomný rytmus (rytmickou strukturu), v dovednosti reagovat na změny dynamiky (forte, piano). Zadáváme úkoly takovým způsobem, aby odpovídaly pohybovým možnostem žáků a aby je žáci byli nuceni řešit osobitě, kreativně, za pomoci vlastní fantazie.

Kompetence komunikativní: S využitím hudebního doprovodu žáky cvičíme v rozpoznávání a dodržování rytmu, v dovednosti opakovat či vytvořit (tleskáním, luskáním, bubnováním) přítomný rytmus (rytmickou strukturu), v dovednosti reagovat na změny dynamiky (forte, piano). Umožňujeme žákům pracovat ve skupině různého typu (volná skupina, kruh, řada, zástup, dvojice,

trojice...) v držení i bez držení, čímž se utužují vztahy ve skupině, učí se práci v kolektivu, respektu a souhře.

Kompetence sociální a personální: Umožňujeme žákům pracovat ve skupině různého typu (volná skupina, kruh, řada, zástup, dvojice, trojice...) v držení i bez držení, čímž se utužují vztahy ve skupině, učí se práci v kolektivu, respektu a souhře.

Kompetence pracovní: Zařazujeme a vybíráme do hodiny takové hry a pohybová cvičení, kterými žák rozvíjí své motorické schopnosti a zlepšuje svou fyzickou kondici, trénuje koordinaci pohybu.

Způsob hodnocení žáků: viz kapitola Hodnocení výsledků vzdělávání žáků

Níže uvádíme zpracování učebního plánu v ŠVP ZŠ Slivenec, podrobnější informace k předmětu TPV jsou uvedeny v příloze.

Učební plán

Celkové dotace - přehled

Vzdělávací oblast	Předmět	1. stupeň					Dotace 1. stupeň	2. stupeň					Dotace 2. stupeň
		1. ročník	2. ročník	3. ročník	4. ročník	5. ročník		6. ročník	7. ročník	8. ročník	9. ročník		
Jazyk a jazyková komunikace	Český jazyk a literatura	8	8	6+1	5+1	6	33+2	3+2	4	4	4	15+2	
	Anglický jazyk	0+1	0+2	3	3	3	9+3	3	3	3	3	12	
	Německý jazyk							1+1	1+1	2	2	6+2	
	Anglická konverzace							0+1	0+1	0+1	0+1	0+4	
	Novinářská dílna										0+1	0+1	
Matematika a její aplikace	Matematika	4	4	4	4+1	4+1	20+2	4	4	4	3+1	15+1	
Informační a komunikační technologie	Informační a komunikační technologie				0+1	1	1+1	1				1	
Člověk a jeho svět	Člověk a jeho svět	2	2	3	3	4	14						
Člověk a společnost	Dějepis							2	2	2	2	8	
	Výchova k občanství a ke zdraví							1	1	2	2	6	
Člověk a příroda	Fyzika							1	1+1	2	2	6+1	
	Chemie									2	2	4	
	Přírodopis							1	1+1	1+1	1+1	4+3	
	Zeměpis							2	2	2	1	7	
Umění a kultura	Výtvarná výchova							2	2	1	1	6	
	Hudební výchova	1	1	1	1	1	5	1	1	1	1	4	
	Tvořivost	2	2	2	2	2	10						
Člověk a zdraví	Tělesná výchova	2	2	2	2	2	10	2	2	2	2	8	
Člověk a svět práce	Základy gastronomie a péstitelství							1	1			2	
	Práce s digitálními technologiemi									0+1	0+1	0+2	
Doplňující vzdělávací obory	Taneční a pohybová výchova	0+1	0+1	0+1	0+1	0+1	0+5						
	Etická výchova							0+1	0+1			0+2	
Ostatní předměty	Osobnostní a sociální výchova			0+1	0+1	0+1	0+3						
Celkem hodin		21	22	24	25	26	102+16	30	30	31	31	104+18	

ZŠ a MŠ Josefa Kubálka Všenory: Taneční a pohybová výchova

Zpráva vyučující pedagogy:

Taneční a pohybová výchova se učí v předškolním ročníku mateřské školy a v 1.–4. ročníku základní školy, kde je součástí hodin tělesné výchovy. Učí se jednu hodinu týdně.

Děti z mateřské školy docházejí do tanečního sálu, který je součástí školy.

Hodinu vede taneční pedagog, ale pokud je ve třídě dítě s asistentem, jsou přítomné i asistentky jednotlivých žáků, které se aktivně zapojují do hodin a jsou jejich důležitou součástí.

Hodiny jsou vedeny bez korepetice. Pedagog využívá reprodukovanou hudbu, nástroje Orffova instrumentáře, bicí nástroje, na které doprovází děti sám, a hlavně vede děti ke hře na těchto nástrojích a vlastnímu doprovodu.

Obsah hodin v MŠ:

Každá taneční a pohybová aktivita dítěte vychází z přirozeného pohybu, rozvíjí jeho fantazii, hravost a podporuje spontánní radost z pohybu s přihlédnutím na možnosti každého dítěte.

Děti se nenásilnou formou učí správnému držení těla, učí se správné chůzi, běhu, zvládají první taneční kroky (poskok, přísun, cval), rozvíjí se jejich obratnost, koordinace pohybu, hudební a rytmické cítění, vnímání prostoru, učí se rozvíjet vzájemné vztahy, spolupráci mezi sebou, respektování jeden druhého.

Všechny taneční a pohybové aktivity jsou propojené s hudbou. Především s písničkami lidovými a umělými, např. od Pavla Jurkoviče, Petra Ebena a dalších, které se děti zároveň učí zpívat, doprovázet na hudební nástroje z Orffova instrumentáře a zároveň je vyjadřují pohybem a tanečním doprovodem. Tím se učí hudbu nejenom poslouchat, ale také interpretovat, cítit, vnímat. Dále se do hodin zařazují krátké taneční improvizace, které vycházejí z tématu hodiny a děti se tak nenásilně seznamují s umělé (klasickou) hudbou.

Nedílnou součástí hodin jsou různé taneční a pohybové hry, využívají se různé pomůcky a náčiní (míče, kroužky, šátky, lana apod.).

Témata hodin vždy respektují přirozený roční běh (střídání ročních období) a s tím spojené lidové tradice a svátky.

Obsah hodin v 1.–4. ročníku ZŠ:

Tyto hodiny jsou vedeny tak, že ve všem navazují na hodiny taneční a pohybové výchovy z mateřské školy a všechny aktivity se dále rozvíjejí v souladu s přirozeným tělesným i duševním vývojem dítěte.

Děti se učí správnému držení těla ve všech polohách (na místě, z místa, v lehu, sedu, stojí).

Pomocí správné motivace, navození atmosféry, s využitím různých her a pomůcek se tyto znalosti upevňují tak, aby se staly samozřejmostí.

Rozvíjí se koordinace pohybu, obratnost, a to jak na místě, tak při pohybu v prostoru.

Učí se pohybu v prostoru – chůze, běh, jednoduché taneční kroky – poskok, přísun, cval, dále různé druhy skoků. To vše v souladu s hudebním doprovodem.

Ve všech činnostech se pracuje se vztahy ve skupině, ale i s jednotlivcem jako takovým. Podporuje se a rozvíjí osobnost každého dítěte, ale zároveň se pracuje na jeho spolupráci s ostatními. Využívají se různé motivace, taneční a pohybové hry, zadávají se samostatné úkoly, jak pro jednotlivce, tak pro dvojice, trojice a vícečlenné skupiny. Učitel je při těchto úkolech jako pozorovatel, ale zároveň pomocník při řešení vztahových problémů, které mohou vznikat při společném tvoření. Děti se tak učí zvládat emoce, pracovat s nimi a využívat je při aktivním tvoření a spolupráci.

Všechny aktivity se propojují s hudbou. To je důležité pro navození atmosféry, podpoření taneční myšlenky, fantazie, pro rozvoj hudebního cítění a vnímání. Děti se vedou k tomu, aby se naučily rozeznávat základní rytmy, hudební frázování, hudební výrazové prostředky – dynamiku, rytmus, melodii, barvu zvuku, tempo, kontrast a gradaci.

K tomu je zapotřebí dbát na kvalitní výběr hudebních ukázek. Využívat hlavně ukázky z oblasti umělé hudby přiměřené věku dítěte.

Dále se učí doprovázet písničky, které zároveň zpívají, později své taneční improvizace doprovázejí na rytmické nástroje z Orffova instrumentáře a tím se opět aktivně a tvořivě zapojují do hodiny.

Důležitá je také práce s hlasem v jeho různých podobách (ne jenom zpívaných, ale čistě zvukových, emocionálně laděných) a propojení hlasu s pohybem.

Na základě taneční improvizace, která by měla být součástí každé hodiny, děti rozvíjejí svoji tvořivost, hravost, fantazii, spolupráci, hudební citění. Naučí se vyjadřovat svoje pocity, nálady, emoce.

V těchto hodinách se neznámkuje. Důležité je navození pozitivní atmosféry, odbourání soutěživosti, strachu ze špatného hodnocení, z posměchu ostatních. Učitel má za úkol vést hodinu tak, aby se v ní všechny děti cítily dobře, uvolněně, bezpečně a tím vzniklo prostředí pro společnou tvorbu, hru, spolupráci a respekt. Děti jsou vedeni k hodnocení tak, aby objevovaly a hodnotily pozitiva, ne negativa. Aby měly radost z úspěchu svého a také z úspěchu ostatních, celé třídy, skupiny, které jsou součástí.

Taneční pedagog úzce spolupracuje s ostatními pedagogy a asistenty pedagogů. Přizpůsobuje svoji výuku daným situacím, např. napomáhá řešit vztahové problémy ve třídě, vytváří a připravuje činnosti pro integrované děti a děti s různými poruchami učení tak, aby jim to vyhovovalo, pomáhalo a rozvíjelo. K tomu využívá různých tanečních a hudebních her, motivací, pohybových aktivit zaměřených na spolupráci a všestranný harmonický rozvoj osobnosti. Pomáhá při přípravě různých vystoupení, aby se taneční výchova dostala do povědomí rodičů a širší veřejnosti, taneční a pohybová výchova je také součástí těch běžných výukových projektů školy, kde je její zařazení vhodné.

Formy realizace zařazení Taneční a pohybové výchovy do školního vzdělávacího programu ve vybraných školách

Povinný vyučovací předmět

ZŠ a MŠ Praha-Slivenec, Praha 5¹⁵

Taneční a pohybová výchova je realizována jako povinný vyučovací předmět pod názvem Taneční a pohybová výchova pro 1. stupeň základní školy, 1.–5. třída. Časová dotace je v rozsahu 1 hodina týdně na 1. stupni ZŠ, 1.–5. třída. Výuka je korepetována v plném rozsahu.

ZŠ a ZUŠ Karlovy Vary¹⁶

Taneční a pohybová výchova je realizována jako povinný vyučovací předmět pod názvem Taneční výchova pro 1. a 2. stupeň základní školy. Časová dotace je v rozsahu 2 hodin týdně na 1. stupni ZŠ a 3 hodin na 2. stupni ZŠ. Na 1. stupni je výuka korepetována v plném rozsahu, na 2. stupni podle možností. Do této výchovy jsou zařazeni žáci, kteří splnili přijímací řízení na základě talentové zkoušky, od 2. třídy ZŠ také zkoušky rozdílové.

Povinný a volitelný vyučovací předmět

ZŠ a MŠ Zátor, 793 16, Zátor-Loučky 86¹⁷

Taneční a pohybová výchova je realizována pod názvem Taneční a pohybová výchova pro 1. stupeň jako samostatný předmět ve vzdělávací oblasti Umění a kultura s časovou dotací

¹⁵ Školní vzdělávací program ZŠ a MŠ Praha-Slivenec [online]. [cit. 2019-05-13]. Dostupné z: <https://www.skolaslivenec.cz/wp-content/uploads/2015/05/%C5%A0VP-1.-9.-2016-3-verze.pdf>.

¹⁶ Školní vzdělávací program ZŠ a ZUŠ Karlovy Vary [online]. [cit. 2019-05-13]. Dostupné z: <http://www.zsazus.cz/index.php/ke-stazeni/viewdownload/27-svp/2202-svp-pro-zs-kompletni-text>

¹⁷ Školní vzdělávací program ZŠ a MŠ Zátor [online]. [cit. 2019-05-13]. Dostupné z: <http://www.zsator.com/admin456/images/Dokumenty/svp.pdf>.

1 hodina týdně. Na 2. stupni je realizována jako volitelný předmět pod názvem Kondiční cvičení s časovou dotací 1 hodina týdně.

Povinný integrovaný vyučovací předmět

ZŠ Školní, Praha 4¹⁸

Taneční a pohybová výchova je realizována jako povinný integrovaný vyučovací předmět pod názvem Tělesná a taneční výchova pro 1. stupeň základní školy v 1.–3. třídě. Časová dotace je v rozsahu 2 hodin týdně pro 1.–3. třídu na 1. stupni.

Umělecko-vzdělávací projekt „Tanec školám“¹⁹

ZŠ Cimburkova, Havlíčkovo nám. 10, Praha 3

ZŠ Mohylová, Praha 13

ZŠ náměstí Curieových, Praha 1

FZŠ Barrandov II při PF UK, Praha 5

ZŠ německo-českého porozumění, Praha 8

Výuka v těchto školách probíhá formou jarního a podzimního tříměsíčního bloku pravidelných týdenních hodin, v časové dotaci na jarní blok 12 lekcí a na podzimní blok 10 lekcí. Školy mohou čerpat časovou dotaci (10–12 hodin na blok) v rámci estetické výchovy (doplňující obor Taneční a pohybová výchova), často ji čerpají v rámci tělesné výchovy. Výuka probíhá na 1. a 2. stupni na základě dohody se školou. Výuka je korepetována v plném rozsahu.

3.3 Posouzení stávajícího vzdělávacího obsahu Taneční a pohybové výchovy v RVP ZV

Charakteristika vzdělávacího oboru

Doplňující vzdělávací obor Taneční a pohybová výchova (TPV) poskytuje školám možnost obohatit vzdělávací obsah základního vzdělávání ve vzdělávací oblasti Umění a kultura. Vymezený vzdělávací obsah podporuje rozvoj kreativity žáků prostřednictvím tance vycházejícího z přirozeného pohybu člověka. Tanec je tvůrčí uměleckou činností, kterou může do jisté míry vykonávat každý. Každý má vrozenou schopnost tančit, protože každý má možnost pohybovat se, má vrozený cit, představitivost, smysl pro rytmus, schopnost rozvíjet se, myslet, chtít a jednat. Pokud dáme i nejméně nadaným žákům možnost uplatnit své tvůrčí úsilí, může to pro ně být z psychologického hlediska stejně důležité jako vynaložené úsilí velmi nadaných. Tanec je umění, které vyjadřuje citové hodnoty pohybem – hlavním tématem jsou tedy citové hodnoty a tvůrčí proces, nikoliv výsledek. Tanec umožňuje všimnout si zážitků vycházejících z pohybu vlastního těla, soustředit se na jeho rytmus, pracovat s pochopením jeho významu a vědomě ho uplatňovat. Specifika tance využívá TPV k formování osobnosti žáků. Vytváří trvalé vztahy mezi myšlením, emocemi a fyzickou složkou žáka, harmonizuje jeho fyzický vývoj. Rozvíjí tvořivost, citovost, citlivost a inteligenci těla. Učí vnímavosti vůči prostředí, rozvíjí sociální inteligenci. Na jedné straně učí spontaneitě, na druhé straně sebekázní. Rozvíjí pozitivní vztah k fyzické aktivitě a ke zdraví. TPV nezahrnuje úzce účelové činnosti zaměřené na dosažení taneční techniky a výsledných pohybových tvarů. Nezaměřuje se na prvenství, rychlost, výsledek, úspěch, ale nabízí soustředění, sebepoznávání, úctu k druhým, radost a potřebu pečovat o společně sdílený prostor.

¹⁸ Školní vzdělávací program ZŠ Školní Praha 4 [online]. [cit. 2019-05-13]. Dostupné z: <http://www.zsskolni.cz/wp-content/uploads/2017/02/%C5%A0VP.pdf>.

¹⁹ Tanec do škol [online]. [cit. 2019-05-13]. Dostupné z: <http://www.indance.cz/cz/Projekty/tanec-do-skol>.

TPV je chápána jako tvůrčí umělecká činnost, která je prostředkem ke znovuobjevování těla, jeho možností a citlivosti, k sebepoznávání a rozvíjení vyjadřovacích schopností neverbálním způsobem. Jedním z hlavních úkolů je podněcování k samostatné tvůrčí činnosti. Tento doplňující vzdělávací obor vytváří další prostor pro utváření a rozvíjení klíčových kompetencí, zejména kompetencí sociálních a personálních, komunikativních a občanských, a zároveň přispívá k dosahování cílů základního vzdělávání.

K rozvíjení klíčových kompetencí žáků a k naplňování cílů základního vzdělávání prostřednictvím tance a pohybové výchovy je nezbytné věnovat pozornost čtyřem základním doménám, které v TPV prostupují veškeré konání a jsou obsažené v nejrůznějších formách v celém vzdělávacím obsahu. Jsou to:

- objevování svého místa;
- rozvíjení inteligence těla;
- původnost/originalita;
- vytváření společenství.

Obsahem objevování svého místa jsou činnosti, jejichž prostřednictvím žák hledá a poznává prostor svého těla a které zprostředkují a vizualizují představu fyzického propojení tělesnosti s prostorem a prostředím. Pocit poznání a uvědomění si svého těla v prostorovém kontextu vede k uvědomění si své jedinečnosti v rámci sounáležitosti s celkem – napojení se na řadu věcí. Toto poznání doprovází úcta, pokora a svoboda.

Obsahem rozvíjení inteligence těla jsou činnosti směřující k rozvíjení přirozeného používání pohybu v závislosti na individuálních anatomických, fyziologických a psychologických předpokladech žáka. Jedná se o dlouhodobý proces podmíněný vůlí, směřující ke kvalitám rozvíjeným a získávaným v závislosti na záměru, talentu a inteligenci. Činnosti směřující k rozvíjení inteligence těla nejsou cestou mechanického opakování a drilu.

Obsahem původnosti/originality jsou činnosti, které rozvíjejí osobnost žáka a během dlouhodobého procesu mu pomáhají hledat jedinečný způsob jeho vyjádření světa. Smyslem skutečné původnosti/originality není upoutávat pozornost za každou cenu. Je to cesta jedinečně uchopeného již existujícího tvarosloví. Záměrem je pomáhat vyrůst osobnostem, které budou této původnosti schopny.

Obsahem vytváření společenství jsou činnosti, které evokují prožitek sounáležitosti a sdílení. Tanec může zprostředkovat prožitek společenství jako jednu ze základních lidských potřeb. TPV navozuje pocity sounáležitosti a sdílení, čímž působí proti odcizení a vykořenění a podporuje pozitivní (partnerskou) sociální interakci.

K uplatňování domén TPV dochází prostřednictvím celého vzdělávacího obsahu. Učivo je rozčleněno na sedm okruhů činností: pohybová průprava, prostorové cítění, vzájemné vztahy, pohyb s předmětem, pohybové a taneční hry, hudba a tanec, improvizace – činnosti v rámci tohoto okruhu se na 2. stupni ZŠ více zaměřují na vlastní tvorbu žáků s využitím individuálních možností a schopností žáků. Vzdělávání v rámci TPV musí vždy směřovat k dosažení určité míry inteligence těla, která je závislá na pedagogickém záměru, vůli, talentu a emocích žáka.

Stávající vzdělávací obsah posuzovala pětičlenná skupina odborníků ve složení Zdenka Bartošová, DiS., Eva Blažíčková, MgA. Lucie Hlaváčková Plachá, MgA. Adéla Petáková, PaedDr. Hanka Tuháčková s tímto výsledkem a následným doporučením: Stávající vzdělávací obsah vztahující se k předmětu Taneční a pohybová výchova (Charakteristika předmětu, Obsahové okruhy, Učivo a Očekávané výstupy) **vyhovuje současným nárokům na tento obor a vytváří podmínky k naplňování jeho obsahu.**

Veškeré dokumenty jsou vytvořeny v nedávné době (vznikaly v letech 2006–2009) a byly ověřeny a doporučeny jak odborníky na danou problematiku, tak pedagogy, kteří mají dlouholeté

zkušenosti v tomto oboru, a vzdělávací obsah, tak jak byl zformulován, vyšel z dlouhodobě ověřované praxe. Byl proveden pečlivý rozklad dokumentů, proběhla řada konzultací, kterých se zúčastnili taneční odborníci i vyučující pedagogové Taneční a pohybové výchovy v základních školách. Proběhly také konzultace s tanečnicí, kteří po dohodě s řediteli škol pojali vyučování tance jako projektové vyučování. V tomto případě, v případě uchopení výuky tance prostřednictvím projektové výuky, se jedná o iniciativu Tance Praha pod hlavičkou Tanec školám a občanské sdružení SE.S.TA s názvem projektu Škola tančí.

Závěry:

1. Stávající materiály vyhovují současným nárokům na vyučování tohoto předmětu jako zatím doplňujícího předmětu pro oblast Umění a kultura a není potřeba do nich zásadním způsobem zasahovat.
2. Náplně obsahových okruhů jsou adekvátní vývojovým stadiím žáků.
3. Výsledky učení odpovídají průměrnému fyzickému i mentálnímu vývojovému stadiu dětí a jsou dosažitelné za předpokladu, že předmět bude vyučovat odborně připravený umělec – taneční pedagog.
4. Navrhujeme doplnit výsledky učení v okruhu Vzájemné vztahy ve 3. ročníku o položku, která evidentně nedopatřením nebyla do materiálu zařazena a je nezbytná pro další logické navázání učiva: **žák rozpozná základní kvalitu vztahu (partnerský, dominantní, subdominantní).**
5. V 8. a 9. ročníku navrhujeme doplnit učivo v obsahovém okruhu Improvizace/Tvorba o položku **Reflexe tanečního představení.**
6. V 8. a 9. ročníku navrhujeme doplnit učivo o obsahový okruh **Vhled do historie tance.**
7. V každém případě je třeba uvažovat o **rozšíření předmětu TPV i do MŠ a do středního vzdělávání – gymnázií a středních odborných škol.** Ostatně v MŠ se předmět TPV již dlouhodobě a úspěšně vyučuje.
8. Navrhujeme uvážit změnu názvu předmětu na **Taneční výchova** namísto Taneční a pohybová výchova (pozor: problematická zkratka TV, shodná pro předmět Tělesná výchova; navrhovaná možnost: T nebo VT – výchova tancem).

3.4 Analýza sociologických a psychologických výzkumů týkající se potřeb mladých lidí

V letech 2003–2007 proběhl výzkum, z kterého podal NIPOS–ARTAMA zprávu o výsledcích jednotlivých výzkumných témat vztahujících se k uměleckému vzdělávání. Uvádíme z ní řadu zásadních zjištění a potvrzení důležitosti uměleckého vzdělávání nejen pro dítě samotné, ale pro společnost jako celek. Výzkum pracoval se dvěma skupinami – základní, uměním dotčenou, a druhou, kontrolní.²⁰

1. šetření: Životní styl

První výzkumné šetření vycházelo z předpokladu, že se životní styl a nabytý kulturní kapitál navzájem velmi silně ovlivňují a ruku v ruce vytvářejí celkový habitus člověka. Pokud jde o vliv uměleckých aktivit na osobnost dítěte, získaná data potvrdila některá očekávání: v této oblasti **funguje mezigenerační předávání zájmu o nějaký druh umění z rodičů na děti**, hlavní motivací pro děti je přitažlivost této aktivity samotné (činnost sama) a život v souboru, tj. kolektivu, má dobrý vliv na sociální chování dítěte. Ve srovnání s kontrolním vzorkem se ukázalo,

²⁰ Scénický tanec. In Lázňovská, Lenka (Ed.) Dítě a umění. Výsledky aplikovaného výzkumu [online]. NIPOS, Praha 2007 [cit. 2019-05-13]. Dostupné z: https://www.nipos.cz/wp-content/uploads/2015/07/Dite_a_umeni_web.pdf

že děti ze základního vzorku častěji navštěvují kulturní akce a chodí do knihovny (potvrdilo se to také ve čtvrtém tématu šetření). Zdá se také, že **rodiny těchto dětí méně propadají konzumu**, velkou roli hraje také rodinné prostředí.

Část výzkumného šetření, která se zabývala vedoucími uměleckých souborů, chtěla poukázat hlavně na to, jak je důležité zaměřit výuku a činnost v dětském uměleckém kolektivu především na rozvoj osobnosti dítěte, aniž by byl zanedbáván jeho talent. Za důležitý je třeba považovat fakt, že vedoucí jsou připraveni přijmout každého, kdo má zájem, **nikoliv pouze jednoznačně talentované děti**. Nicméně jsou hrdí na to, že jejich bývalí žáci později v oboru vynikli. Přínos pro děti vidí nejvíce v rozvíjení tvořivosti, schopnosti spolupracovat, přátelskosti, odpovědnosti a disciplíny. Sami si na souboru nejvíce cení zajímavé a mimořádné zážitky a dobrou partu. Uvádějí, že k jejich práci je vede hlavně láska k dětem a k oboru. Za pozitivní zjištění je možné uvést skutečnost, že 80 % vedoucích uměleckých kolektivů má odpovídající vzdělání v některém z uměleckých oborů.

2. šetření: Socializace

Druhé výzkumné šetření zkoumalo problematiku z pohledu socializace, tj. jak mohou kolektivní umělecké aktivity ovlivňovat osobnost dítěte při jeho „vrůstání“ do světa společenských hodnot a norem. Čím širší je spektrum sociálních skupin, kterými dítě během svého života projde, tím rozmanitější a plastičtější budou modely a vzory chování, které si s sebou ponese do života. Je nepochybné, že právě kroužky a soubory zaměřené na umělecké zájmové aktivity jsou sociální skupinou, do níž dítě může vřústat.

Tuto část výzkumu jsme opřeli o tzv. klíčové kompetence obsažené v RVP ZV. Srovnání skupin kontrolního i základního vzorku ukázalo, že mezi nimi z hlediska klíčových kompetencí existují velké rozdíly. Výsledky potvrdily, že děti ze skupiny základního vzorku jsou zdatnějšími organizátory a přispívají k pozitivnímu klimatu ve skupině. Jsou více empatické a připravené pomáhat ostatním. Aktivity umožňují propojovat poznatky a jsou samy příznivě nakloněny hledání souvislostí a dlouhodobější koncentraci na učení; vedou tedy ke kompetenci učit se. Jako forma umělecké výchovy přispívají k předávání kulturního dědictví ve smyslu kompetence občanské. Většina z těchto aspektů je přitom přítomná pouze v kolektivně realizovaných uměleckých aktivitách, které spojují dva zdánlivě protichůdné aspekty procesu socializace: **rozvoj spolupráce s nárokem podřídit se skupině a současně plnohodnotný rozvoj dítěte jako tvořivé a jedinečné osobnosti**.

3. šetření: Tvořivé myšlení

V teorii dosud neexistuje přesné, pojmové vymezení kategorie tvořivosti ani přesná terminologie. Zaměřili jsme se tedy na jednotlivé rysy nebo schopnosti tvořivého myšlení. Byly jimi: (a) fluence (plynulost tvořivého myšlení), schopnost závislá na zásobě předchozích zkušeností jedince, projevuje se pohotovostí a lehkostí při vytváření psychických produktů (např. slov, vět, myšlenek, nápadů) v limitovaném čase; (b) flexibilita (pružnost myšlení), schopnost měnit zažité způsoby myšlení, přizpůsobovat ho novým situacím; (c) senzitivita (citlivost pro problémy), schopnost předvídat a rozpoznávat problémy v běžných i hypotetických událostech; (d) fantazie (emancipační a imaginační prostor tvořivého myšlení), schopnost odpoutat se od reality, od zažitých postupů a logiky myšlení; (e) originalita (novost, původnost myšlení), **schopnost hledat a vytvářet neobvyklá a nekonvenční řešení**.

Oba testy potvrdily, že kolektivní umělecké aktivity pozitivně ovlivňují rozvoj tvořivých schopností dítěte, neboť děti ze základního vzorku vykazaly větší míru tvořivých schopností než děti z kontrolního vzorku. Tvořivost je tedy vychovatelná, vrůstá do celé struktury osobnosti dítěte a promítá se i do obecnějších rysů tvořivého jednání. Výzkum prokázal, že umělecké obory

podporují v dětech specifický druh tvořivého myšlení – např. divadelní soubor přidává dětem větší a bystřejší vyjadřovací schopnosti (ukázalo se to např. ve slovních úlohách testů), u kresebných testů zase nejvíce uspěly děti z výtvarného oboru.

4. šetření: Vztah k umění

Předmětem poslední části výzkumu byl vztah dítěte k umění, a to jak po stránce aktivní, tvořivé, tak z hlediska estetického vnímání a přijímání umění jako takového (recepce umění). Vycházeli jsme z předpokladu, že umělecké aktivity podporují pozitivní vztah dítěte k umění, vybavují ho větší estetickou vnímavostí a vyšší mírou zájmu o dění v umělecké oblasti. V průběhu let, jak se dítě (v umělecky orientovaném kroužku intenzivněji) učí vnímat a přemýšlet o umění, rozšiřuje svou estetickou zkušenost, a tím se v dlouhodobější perspektivě obohacuje jeho kulturní kapitál.

Jak ukázalo celé výzkumné šetření,²¹ pozitivní vliv kolektivních uměleckých aktivit na osobnost dítěte je nesporný a je třeba v dětech pěstovat už od raného věku pozitivní a tvořivý vztah ke světu umění a kultury, a to nejen proto, aby bylo v budoucích časech zachováno naše křehké kulturní dědictví, ale především pro děti samé – umělecké aktivity obohacují dítě zvláštní a nenahraditelnou sumou vnímavosti, dovedností a znalostí, kterými budou v rámci svého kulturního kapitálu disponovat po celý život.

4. Doporučení

A. Doporučení, které vyplývá z prostudovaných materiálů, z diskusí s odborníky, reakcí tanečních pedagogů, ale i pedagogů všeobecně vzdělávacích předmětů a osvědčených ředitelů škol, kteří se odvážili zařadit taneční a pohybovou výchovu do svého školního vzdělávacího programu, zní: **Předmět Taneční a pohybová výchova je třeba postavit na roveň ostatním uměleckým oborům spadajícím do oblasti Umění a kultura. Současná praxe, kdy je TPV vyučována často jako integrovaný předmět s tělesnou nebo hudební výchovou, neumožňuje plně využít výchovný a vzdělávací potenciál, který v sobě TPV má.** Jak bylo uvedeno a podrobně argumentováno v textu výše, jsou ve hře zdravotní hlediska, harmonický všestranný rozvoj dítěte, pěstování jeho tvůrčího potenciálu a uspokojení jeho přirozené potřeby fyzické práce, která následně vede k potěšení ze vzdělávání a radosti ze společného prožitku – **nepřehlédnutelný aspekt socializační, v současné době velmi důležitý.**

B. Z výše uvedeného vyplývá nutnost řešit konečně vzdělávání pedagogů pro tento předmět. V současné době neexistuje v České republice odpovídající vysokoškolské studium taneční pedagogiky. Umělecký předmět – v tomto případě TPV – musí učit umělec, taneční pedagog. Program takového studia je připraven, je třeba oslovit univerzitu, která se tohoto úkolu ujme.

C. Další doporučení, které se jeví jako nutnost, je osvěta v řadách ředitelů škol, pedagogických pracovníků obecně, ale i v řadách rodičů. Zásadním problémem je obecné nevědomí nebo zkreslené povědomí o tom, co TPV je a jaké kvality může její začlenění do výuky přinést pro každého jednotlivého žáka, pro školu jako celek a pro společnost.

D. Po detailním prostudování a vyhodnocení kurikulárních dokumentů doporučujeme doplnit stávající učivo takto:

²¹ Scénický tanec. In Lázňovská, Lenka (Ed.) Dítě a umění. Výsledky aplikovaného výzkumu [online]. NIPOS, Praha 2007 [cit. 2019-05-13]. Dostupné z: https://www.nipos.cz/wp-content/uploads/2015/07/Dite_a_umeni_web.pdf

- Navrhujeme doplnit výsledky učení v okruhu Vzájemné vztahy ve 3. ročníku o položku, která evidentně nedopatřením vypadla z materiálu a je nezbytná pro další logické navázání učiva: **žák rozpozná základní kvalitu vztahu (partnerský, dominantní, subdominantní).**
- V 8. a 9. ročníku navrhujeme doplnit učivo v obsahovém okruhu Improvizace/Tvorba o položku **Reflexe tanečního představení.**
- V 8. a 9. ročníku navrhujeme doplnit učivo o obsahový okruh **Vhled do historie tance a teorie tance.**
- V každém případě je třeba uvažovat o **rozšíření předmětu TPV i do MŠ a do středního vzdělávání – gymnázií a středních odborných škol.** Ostatně v MŠ se tanec již dlouhodobě a úspěšně využívá v práci s dětmi předškolního věku.
- Navrhujeme zvážit změnu názvu předmětu Taneční a pohybová výchova na **Taneční výchova** (pozor: problematická zkratka TV, shodná pro předmět Tělesná výchova), nebo jednoduše **Tanec** (navrhovaná zkratka: T).

Literatura

- Allard, O. *Isadora*. Paris: Société des Ecrivains Associés, 1997.
- American Journal of Dance Therapy*. New York: Human Sciences Press, 1992.
- Barba, E.; Savarese, N. *Slovník divadelní antropologie*. Praha: Divadelní ústav, 2000.
- Berdychov, J.; Karskov, H. *Dětské taneční hry*. Praha: STN, 1954.
- Blhov, E. *Pohyb, rytmus, výraz*. Brno: Spolek Vesna, 1929.
- Blhov, E. *Tělesná výchova rytmikou dětí školních i předškolních*. Praha, 1935.
- Blažíčkov, E. *Metodika a didaktika taneční výchovy*. Praha: KDC, 2005.
- Bode, R. *Rytmus und Körpererziehung*. Jena, 1925.
- Brandenburg, H. *Der moderne Tanz*. München, 1913.
- Česk Orffova škola. Praha: SUPRAPHON, 1968.
- Doubler, Margaret N. H. *Tanec, tvůrčí umělecký zážitek*. Univerzita Wisconsin, 1968 (přeložila Elmerita Divišková).
- Copeland, R.; Marshall, C. *What Is Dance?* Oxford: Oxford University Press 1983.
- Duncan, I. *The Art of the Dance*. New York: Theatre Dance Book, 1928.
- Duncan, I. *The Technique of Isadora Duncan*. New York: Kamin Publishers, 1937.
- Humphrey, D. *The Art of Making Dances*. New York: Princeton, 1987.
- Howkins, E. *Modern Dance as a Voyage of Discovery*. San Francisco: San Francisco Muzeum of Art, 1959.
- Heun, W. *Die Elizabeth Duncan Schule*. München: Ludwig Maximilian Universität, 1988.
- Janda, V. *Úvod do svalového testu*. Praha: SZN, 1951.
- Jaques-Dalcroze,  . *Le rythme, la musique,  ducation*. Paris, 1920.
- Jaques-Dalcroze,  . *Musique,  ducation, eurytmie*. Paris, 1920.
- Jeřbkov, J. *Taneční prprava*. Praha: SPN, 1979, NIPOS-ARTAMA, 2001.
- Kratochvíl, Z. *Filosofie živě prody*. Praha: Herrmann a synov, 1994.
- Krschlov, J. *Vrazov tanec*. Praha: ORBIS, 1964, NIPOS-ARTAMA, 1999.
- Kurková, L. *Dětská tvořivost v hudbě a pohybu*. Praha: SPN, 1981.
- Kurková, L. *Tanec a hudba*. Praha: SPN, 1987.
- Kratochvíl, Z. *Filosofie živě prody*. Praha: Herrmann a synov, 1994.
- Linc, R. *Anatomie hybnosti*. Praha: Karolinum, 1998.
- Mišurcová, V. *Hry se zpěvem*. Praha: SPN, 1958.
- Němcov, B. *České hry dětské*. Praha, nedatováno.
- Novák, A. *Biomechanika tělesných cvičení*. Praha: SPN, 1970.
- Orff, C.; Keetman, C. *Music für Kinder*. B. Schott's Söhne, Mainz.
- Parkov, G. *Umění proměny*. Praha: Alternativa, 1996.
- Plicka, K.; Volf, K.; Svolinsk, K. *Česk rok*. Praha: DP, 1940.

- Robinson, Ken; Aronica, Lou. *Ve svém živlu*. Brno: BizBooks, 2013.
- Stanley, S. *Physical Education: A Movement Orientation*. Toronto: McGraw-Hill Company of Canada Limited, 1969.
- Váňová, H. *Výzkumná zpráva o výsledcích testů tvořivosti*. Praha, nepublikovaná studie, 2006.
- Vojáčková, H. *Pohybem ke zdraví a kráse ženy*. Praha: SZN, 1959.
- Walsh, Nicole G.; Leray, Claudine; Maucouvert, Annick. *Danse*. Paris: Dépôt Légal, 1997.
- Zrzavý, J. *Plastická anatomie člověka*. Praha: Umělecká beseda, 1947.

Citace

- Knight, Madeline. *Tanzplan Deutschland: eine Bilanz Taschenbuch – 1. Juni 2011*. Henschel Verlag, 2011.
- Kolář, Pavel. *Labyrint pohybu*. Praha: Vyšehrad, 2018, str. 124.
- Petáková, Adéla. *Taneční vzdělávání ve Švédsku*. Bakalářská práce. Praha: HAMU, 2015.
- Robinson, Ken; Aronica, Lou. *Ve svém živlu*. Brno: BizBooks, 2013, str. 124.
- Váňová, Hana. *Zpráva o výsledcích výzkumu zaměřeného na zjišťování úrovně tvořivých schopností dětí*. NIPOS. 2007.
- Vincenot, Michel. *Taneční improvizace jako most k myšlení těla: improvizace očima filozofa tance. Taneční zóna*. Praha: Sdružení pro podporu vydávání revue současného tance. Divadelní ústav, 2018, str. 17.
- Vize tance, členové Správní rady. *Program na podporu současného tance, pohybového divadla a interdisciplinárních umění*. 2006. Praha: Vize tance, 2006, str. 33.

Příloha

Učební plán ŠVP ZŠ Praha-Slivenec: Taneční a pohybová výchova

Celkové dotace – přehled

Vzdělávací oblast	Předmět	1. stupeň					Dotace 1. stupeň	2. stupeň				Dotace 2. stupeň
		1. roč.	2. roč.	3. roč.	4. roč.	5. roč.		6. roč.	7. roč.	8. roč.	9. roč.	
Jazyk a jazyková komunikace	Český jazyk a literatura	8	8	6+1	5+1	6	33+2	3+2	4	4	4	15+2
	Anglický jazyk	0+1	0+2	3	3	3	9+3	3	3	3	3	12
	Německý jazyk							1+1	1+1	2	2	6+2
	Anglická konverzace							0+1	0+1	0+1	0+1	0+4
	Novinářská dílna										0+1	0+1
Matematika a její aplikace	Matematika	4	4	4	4+1	4+1	20+2	4	4	4	3+1	15+1
Informační a komunikační technologie	Informační a komunikační technologie				0+1	1	1+1	1				1
Člověk a jeho svět	Člověk a jeho svět	2	2	3	3	4	14					
Člověk a společnost	Dějepis							2	2	2	2	8
	Výchova k občanství a ke zdraví							1	1	2	2	6
Člověk a příroda	Fyzika							1	1+1	2	2	6+1
	Chemie									2	2	4

	Přírodopis							1	1+1	1+1	1+1	4+3
	Zeměpis							2	2	2	1	7
Umění a kultura	Výtvarná výchova							2	2	1	1	6
	Hudební výchova	1	1	1	1	1	5	1	1	1	1	4
	Tvořivost	2	2	2	2	2	10					
Člověk a zdraví	Tělesná výchova	2	2	2	2	2	10	2	2	2	2	8
Člověk a svět práce	Základy gastronomie a pěstitelství							1	1			2
	Práce s digitálními technologiemi									0+1	0+1	0+2
Doplňující vzdělávací obory	Taneční a pohybová výchova	0+1	0+1	0+1	0+1	0+1	0+5					
	Etická výchova							0+1	0+1			0+2
Ostatní předměty	Osobnostní a sociální výchova			0+1	0+1	0+1	0+3					
Celkem hodin		21	22	24	25	26	102+16	30	30	31	31	104+18

Taneční a pohybová výchova

Počet vyučovacích hodin za týden									Celkem
1. ročník	2. ročník	3. ročník	4. ročník	5. ročník	6. ročník	7. ročník	8. ročník	9. ročník	
1	1	1	1	1					5
Povinný	Povinný	Povinný	Povinný	Povinný					

Taneční a pohybová výchova

Oblast	Doplňující vzdělávací obor
Obsahové, časové a organizační vymezení předmětu (specifické informace o předmětu důležité pro jeho realizaci)	<p>Obsahové vymezení</p> <p>Taneční a pohybová výchova na prvním stupni seznamuje žáka s fyziologicky správným a zdravým způsobem držení těla, a to jak v klidu, tak i v pohybu. Formou hry předává znalosti o těle a jeho fungování a přiměřeným zatížením svalové aparatury koriguje zdravý rozvoj všech svalových oblastí. Propojuje citové a emoční zkušenosti s tělesným zážitkem a učí citlivosti vůči svému okolí a sobě samému, zároveň představuje možnost vyjádřit se a neverbálně komunikovat se svým okolím. Posiluje sociální citění a soudržnost se skupinou, společností. Podporuje a rozvíjí fantazii. Seznamuje žáka i s jinými druhy umění (např. výtvarné umění, hudba) a učí aktivní kooperaci s danými podněty.</p> <p>Časové a organizační vymezení</p> <p>Na prvním stupni se taneční a pohybová výchova vyučuje s dotací 1 vyučovací hodiny týdně. Výuka probíhá v tělocvičně nebo sále dostatečně prostorném a přizpůsobeném potřebám pro pohybové aktivity (vybaveném i drobným náčiním). Děti pracují za podpory hudebního doprovodu zajištěného korepeticí.</p>
Integrace předmětů	Taneční a pohybová výchova

Výchovné a vzdělávací strategie: společné postupy uplatňované na úrovni předmětu, jimiž učitelé cíleně utvářejí a rozvíjejí klíčové kompetence žáků	<p>Kompetence k řešení problémů:</p> <p>S využitím hudebního doprovodu žáky cvičíme v rozpoznávání a dodržování rytmu, v dovednosti opakovat či vytvořit (tleskáním, luskáním, bubnováním) přítomný rytmus (rytmickou strukturu), v dovednosti reagovat na změny dynamiky (forte, piano).</p> <p>Zadávat úkoly takovým způsobem, aby odpovídaly pohybovým možnostem žáků a aby je žáci byli nuceni řešit osobitě, kreativně, za pomoci vlastní fantazie.</p>
	<p>Kompetence komunikativní:</p> <p>S využitím hudebního doprovodu žáky cvičíme v rozpoznávání a dodržování rytmu, v dovednosti opakovat či vytvořit (tleskáním, luskáním, bubnováním) přítomný rytmus (rytmickou strukturu), v dovednosti reagovat na změny dynamiky (forte, piano).</p> <p>Umožňujeme žákům pracovat ve skupině různého typu (volná skupina, kruh, řada, zástup, dvojice, trojice...) v držení i bez držení, čímž se utužují vztahy ve skupině, učí se práci v kolektivu, respektu a souhře.</p>
	<p>Kompetence sociální a personální:</p> <p>Umožňujeme žákům pracovat ve skupině různého typu (volná skupina, kruh, řada, zástup, dvojice, trojice...) v držení i bez držení, čímž se utužují vztahy ve skupině, učí se práci v kolektivu, respektu a souhře.</p>
	<p>Kompetence pracovní:</p> <p>Zařazujeme a vybíráme do hodiny takové hry a pohybová cvičení, kterými žák rozvíjí své motorické schopnosti a zlepšuje svou fyzickou kondici, trénuje koordinaci pohybu.</p>
Způsob hodnocení žáků	Viz kapitola Hodnocení výsledků vzdělávání žáků.

Taneční a pohybová výchova – 1. ročník		
RVP výstupy – žák:	ŠVP výstupy – žák:	Učivo
TPV-3-1-01 rozumí základním pravidlům správného držení těla ve smyslu statickém i kinetickém	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zná a správně předvede základní pohyby těla ▪ zná a správně pojmenuje základní anatomii těla ▪ kontroluje rozložení ramen, nepřetěžuje páteřní lordózu či kyfózu 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ lež, sed, stoj ▪ základní anatomie – končetiny (klouby), trup (páteř)
TPV-3-1-02 vnímá a prožívá základní prostorové pojmy a půdorysné dráhy pohybu	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozpoznává strany, orientuje se a ví, kde je před, vzad, vnímá vzdálenosti 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ směřování
TPV-3-1-03 rozlišuje základní dynamické stupně pohybu	<ul style="list-style-type: none"> ▪ je schopen rychlého i pomalého pohybu, pohybově zpracovává základní dynamické stupně 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ chůze, běh, cval, poskočný a dvojposkočný krok ▪ piano, mezzoforte, forte ▪ dynamická cvičení
TPV-3-1-04 rozlišuje základní členění času – vědomě používá různá tempa včetně zrychlování a zpomalování, pracuje s pauzou	<ul style="list-style-type: none"> ▪ spolupracuje s hudbou a jednoduchou písni, udrží její tempo, respektuje začátek a konec skladby ▪ vnímá hudbu, reaguje na její náladu 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ piano, mezzoforte, forte ▪ nenáročná hudební díla ▪ dynamická cvičení
TPV-3-1-05 zvládá základní druhy kroků pro pohyb z místa a dokáže je správně používat	<ul style="list-style-type: none"> ▪ na základě individuálních možností a schopností zvládá základní způsoby pohybu z místa 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ chůze, běh, cval, poskočný a dvojposkočný krok
TPV-3-1-07 aktivně vnímá hudební doprovod, reaguje na změny tempa, rytmu, tělem vyjádří hudební melodii, vnímá a vyjadřuje hudební frázování	<ul style="list-style-type: none"> ▪ spolupracuje s hudbou a jednoduchou písni, udrží její tempo, respektuje začátek a konec skladby ▪ vnímá hudbu, reaguje na její náladu 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ piano, mezzoforte, forte ▪ nenáročná hudební díla ▪ dynamická cvičení
TPV-3-1-09 přijímá a respektuje pravidla her	<ul style="list-style-type: none"> ▪ vysvětlí pravidla her a respektuje je 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ pohybové hry, říkadla, rozpočítadla
TPV-3-1-10 zvládá základní prvky obratnosti	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zvládá jednoduchá koordinační cvičení 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ jednoduchá koordinační cvičení

Zdravotní tělesná výchova

ZTV-3-1-01 uplatňuje správné způsoby držení těla v různých polohách a pracovních činnostech; zaujímá správné základní cvičební polohy	▪ uplatňuje správné způsoby držení těla v různých polohách a pracovních činnostech; zaujímá správné základní cvičební polohy	▪ protažení zkrácených svalů, posílení ochablých svalů ▪ cviky pro prevenci ploché nohy
ZTV-3-1-02 zvládá jednoduchá speciální cvičení související s vlastním oslabením	▪ zvládá jednoduchá speciální cvičení související s vlastním oslabením	▪ individuální cviky a nácvik vzhledem k oslabení jednotlivce

NÁRODNÍ ÚSTAV
PRO VZDĚLÁVÁNÍ
Weilova1271/6
102 00 Praha 10
www.nuv.cz